8042
IV

B. II.

8042

I

B. II.

Rękopis papierowy in 4to, przechowany w biblijotece hr. Wiktora Baworowskiego we Lwowie, pisany cały jedną ręką, obejmuje kart 95, z których atoli siedmnaście jest pusta i dopiero przy oprawie dodana. Oprawa w papier kolorowy szary pochodzi z początku tego wieku, paginacyja świeża. Rękopis pisany czarnym inkaustem, nagłówki i inicyjały przez cały rękopis cynobrem. Rękopis dochował się w stanie dość zniszczonym, zwłaszcza pierwsze 26 kart są mocno zniszczone, a wyblakłe dziury pozalepiane kawałkami papieru przy oprawie. Znak wodny przez cały rękopis jednostajny, wyobraża wyobraża głowę wołu z krzyżem między rogami, a u brody wyzłocona korona. Znak ten wskazuje rok 1480.

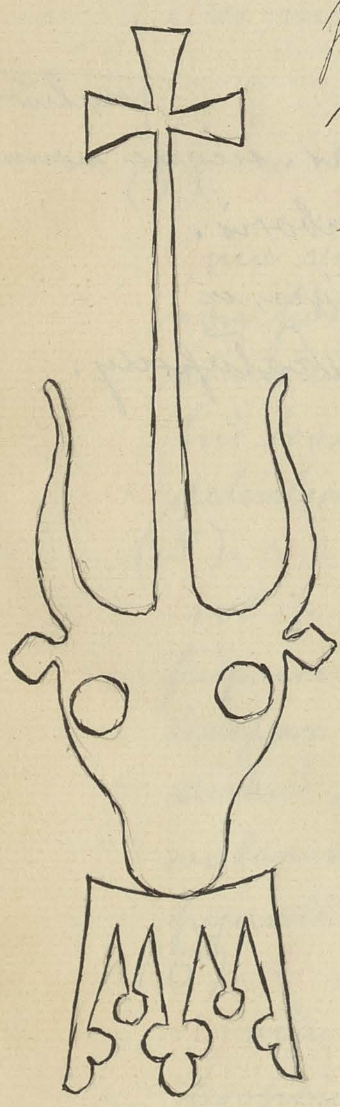

Pierwszych czternaście kart obejmuje sumaryjusz zwodu wiślicko-piotrkowskiego z 131 art. złożony. Kończy się ten sumaryjusz na karcie 16 stronicy odwrotnej wyrazami: „Finis libri Polonicalis sequitur." Karta 17 pusta. Na karcie 18 stronicy prawej zaczyna się od góry przedmową i wstępem statutu piotrkowskiego, potem następuje artykuł 113 zwodu Helcla a dalej arbitracyja Jarosława arcybiskupa gnieźnieńskiego w sprawie dziesięcin z r. 1361 a na karcie 20 stronicy odwrotnej u dołu zaczyna się od wyrazów „Capcio benivolencie" przedmowa i artykuły zwodu statutów króla Kazimierza W. w liczbie 151, które się kończą na karcie 71 stronie prawej. Nastę-

pnie ida, statuta krakowsko-warckie z r. 1420 i 1424, zakończone w ten sposób:

„Explicit liber Polonici iuris millesimo CCCC sep„
„tuagesimo octavo, in octava Epiphanie, et infra se„
„quuntur Iura Iudeorum priuilegio approbata pro toto
„regno Polonie et cetera."

Dalej następują artykuły przywileju żydowskiego króla Kazimierza Wielkiego, potem statut piotrkow„ski króla Kazimierza Jagiellończyka z r. 1447.

Na stronie głównej karty 95 przyklejonej do kom„patury zakończenie cynobrem:

„Verba scribentis perpendat lingua legentis,
ut ipsum corrigat, non ut vituperando legat,
Quique legit, videat, emendat singula si scit,
si nescit, taceat ac ita stare sinat.
Nomen scriptoris tu qui noscere velis, [natur.
Ma · imprimatur · thi · sibi addatur · as · sicque nomi„
Finis adest operis, mercedem posco laboris.

Poniżej notatki z XVI wieku stwarzające, iż rękopis ten pochodzi ex libris Ioannis Scalapsky.

Sequitur reistrum et primo de constitucionibus capitulum primum. [1, a.

(1). Cum omnis etc. Constitucio non respicit preterita, sed presencia et futura. Reus non parans in iudicio pro hereditate obligata, actor hereditatem lucrabitur, peccunia nichilominus restituta.

(2). De granicijs capitulum.
Crebra altricacione etc. Hereditates invicem concurentes vel convenientes aliquo flu„ vio mediante, si idem fluvius ommisso primo meatu suo diuertit per alium locum fluxum suum, primus pro granicijs est habendus.

(3). De expedicione.
Ius militate etc. Quilibet in expedicione . . . . simplex se sub vexillo per ipsum . . . . collocare et ordinare tenetur.

(4). De conuicto in iudicio.
Quia victus etc. Conuictus in iudicio non potest recedere, nisi victorj fideiubeat amissum vel satisfaciat, alias aduersario liga„ tus traditur, qui si effugierit a captiuitate | detentoris, erit liber et solutus preter furtum. [1, b.

(5). De pigneribus.
Ut in rapinis etc. Quilibet iudex pigneracione penarum recepta, in estiuo tempore duabus septimanis et yemali tempore diebus octo tenetur illibata conseruare alias valorem pigneris dampnum passo cum pena . pyanth cra persoluat, quod suo iuramento comproba„ |bit.

(6). De sigillo filiorum.
Quia filij etc. filij viuente patre sigillo proprio non vtantur.

(7). De scultetis
Quia omni etc. Sculteti tam spiritualium quam secularium persone . . . .

ire tenentur.

(8). De procuratoribus cleri....

Cum nullus etc. Clerici de bonis pa-
ternalibus ad expedicionem seruire aut
possessiones dimittere proximis tenentur, alias
rex bona ipsorum obtinebit. Clerici et spiri-
tuales ad expedicionem tenentur transmittere. [2, a.

(9). De procuratoribus.

Ut dominarum etc. Domina aut virgo cit-
tans vel cittata coram officiali pro-
curatori, cui placebit, causam potest delegare.

(10). Capitulum patet de locis et procuratoribus.

Quia quilibet etc. Cittans vel cittatus
potest habere suum aduocatum uel procuratorem.

(11). Capitulum patet.

Quia ex multiplicitate etc. Unus generalis
iudex in qualibet terra haberi debet, qui in curia
regis ecciam iudicabit, dum in iurisdicione dominus
rex comorabitur, hereditarias questiones iu-
.........t in curia nisi in presencia vel
......sex barronum.

(12). Capitulum.

Item ut palatini etc. Quilibet in suo
palatinatu vno iudice debet contentari.

(13). De hora iudicandi.

PRima (s) consuetudine etc. iudicia exerceri
non debent nisi mane et usque ad horam no- [2, b.
nam, et que primo die non poterint expediri
in crastinum prorogabuntur. Ecciam scriptor sub
priuacione officij litigantes secundum ordinem mini-
sterialem vocando nominabit et pars vice tercia
proclamata per ministerialem, si absens fuerit
iudice surgere volente, ob contumaciam condem-
netur. Item partes ad locum audiencie accedere
non presumant, nisi ad petendum citacionem
vel de speciali iudicum licencia et mandato
alias pena pyathnadzescza puniatur.

(14). De citacionibus.

Quoniam ex modo cittacionis etc. Ministerialis

cūm litera cittatoria, in qūa caūsa ex-
primitūr, pro qūa cittatūr, cūm ad . . . .
pro cūlpa domini villanus inopūe . . . .
debet, et e converso pro cūlpa dnethonis . . . .
non vexetūr, nisi omnes sint cūlpabiles, tūnc
cittacionem poterit facere generalem, alias pena pyath-
nadzyescza pūniatūr.

(15). De eodem. |

Preterea etc. Cittati inopinate in cūria [3, a.
regis vel in iūdicio, vbi iūdiciūm celebratūr,
respondere nisi deliberate non tenetūr, sed per
iūdicem si pro maiori caūsa XL marc. ter-
minūs triūm septimanarūm eisdem assignetūr;
si pro minorj debito aūt iniūria verbali in crastinūm
terminūs.

(16). De ministeriali adūstione.

Flebili querela etc. Ministeriales sūb pena
officy et spoliacione bonorūm et facie adūstione
absqūe mandato iūdicis milites aūt villas re-
ligiosorūm vexaciones, aūt contra ipsos cittacionem
facere non presūmant.

(17). De caūsa fratris aūt familiaris.

Plerūmqūe etc. Propter caūsam consangui-
nei aūt familiaris, dominūs cūm clamore et
violenti strepitū ad iūdiciūm veniens, pena pyath-
nadzesthza pūniatūr.

(18). De rigore.

Contingit etc. Cittans pro facto cri-
minali coram regia maiestate respondebit
mandato sūi domini sūperiorūm non obstante |
cūm facta tenet tantūmmodo sūos actores, et [3, b.
secūndūm canones monicio in delictis non ven-
dicat sibi locūm.

(19). De recenti cittacione.

Possibilitas racionis etc. Nūllūs debet
cittare, nisi per ministerialem, nisi pro
crimine recenti in cūria vel iūdicio commisso,
tūnc per familiarem aūt protalanūm citarj
poterit absqūe pena.

(20). De cittacione an est vera.
Preterea quicunque etc. Procurans
cittacionem contra quemcunque sine legitti-
mo actore, penam pyathnadzescza soluere tenetur.

(21). De absencia in remotis constituto.
Item statuimus etc. Aliquis cittans
pro hereditate in iudicio opponit, quod cohere-
des eiusdem hereditatis sint in remotis, ob quod
dicit se non teneri respondere. Iudex precipere
debet per ministerialem circa parrochiam vero
aut alium locum eminentem tribus vicibus
proclamare, certum locum et terminum absenti assi-
gnando, quo non parente ad diffinicionem |
cause licite procedatur. [4, a.

(22). De contumacia.
Experiencia nos docuit etc. Pro contuma-
cia domini puniendo ministerialis in duobus
eundem bobus inpignorare, Kmethonem vero,
quotquot sunt contumaces, quemlibet in vno boue impi-
gnerare poterit, et id ad secundam contumaciam est obser-
uandum. Pro tercia autem contumax causam amittat.

(23). De repercussione pigneris et denega-
cione eorundem.
Item repercuciens pignera supradicta
pena pyathnadzescza puniatur.
Item pignera denegata nichilominus
aut violenter repercussa uel ablata pena
syedmdzesanth nostre camere applicanda
restituetur talis teneatur.

(24). De pena in iudicem pignerantem.
Preterea etc. Ad pigneracionem satisfacien-
dam iudex non plures quam duos fami-
liares ministeriali transmittere non presumat;
quod si contra fecerit, iudex ablata domino ville
ad fideiussoriam restituat et dimittat, terminum
eisdem ad ostendendum suam innocenciam |
assignando. Qui si innocenciam suam expurga- [4, b.
bunt, iudex inpignerabitur demandans a qualibet
persona penam pyathnadrecza domino ville nouerit

se incursurum.

(25). Articuli XXVI.

Preterea pena etc. in quatuor casibus pena syedmdresanth XIIII marcarum camere regie est applicanda. Primus ~~inde~~ incendij domus, horej et secundus violencia in strata publica, tercium iudicium violans et gladium evaginans, quartus cum reus per rebellionem de iudicio discesserit actori caucionem fideiussoria non prestita.

(26). Reus pena boum punitur.

Actor procurat etc. Contumacia actoris cum sit maior, causam ammittat rei vero boum duorum pena est mulctanda.

(27). De causis hereditarijs.

Licet in plerisque etc. Pro hereditaria (s) questione reus primo, secundo et tercio cittatus, non comparans (s) actor mittitur in possessionem et reus decernatur et pronuncietur ab omni iure cecidisse, pro debito vero [5, a. et rebus obligatis reus premisso modo cittatus, causam ammittat et actor eadem distrahendi et alienandi habebit facultatem et quid vltra excreuerit, actor reo restituat vicexuersa.

(28). De probacionibus.

Preterea etc. Accusatus de violencia perditorem testibus convincitur alias proprio iuramento se poterit expurgare.

(29). De ffurto.

Item si aliqui etc. De furto acusatum infra annum habebit evocandi facultatem.

(30). De presta panni.

Finem littibus etc. Cuius pannos aut merces terrigene ad prestam commodans, per testes comprobabit et debitum iudicialiter obtinebit alias reus proprio iuramento ab inpeticione agentis absoluatur.

(31). De probacione nobilitatis.

Nobilitas et (s) stirpe etc. Nobilitatem

probare volens, sex testes producere debet.
duos de sua communis genologya, duos ab ‖
avo patris, duos ultimos de matre. [5, b.

(32). De inicio litis.
Accepimus etc. Qui ex inicio alterius vulnerati aliquem vitam defendendo vulneraverit, hoc si poterit probabit, alias vulnerator proprio iuramento vulnera optinebit purgare.

(33). De furto apum.
Item Petrus etc. Accusatus de furto apum vel mellificiorum et negans si bone fame fuerit alias proprio iuramento poterit se ex= (s).

(34). De violencia domus.
Preterea Petrus etc. Invadens domum manu armata alterius et vulnerans matrem, sororem vel filios heredis, licet per ministerialem approbare non poterit, nichilominus approbabit per alios testes et vim faciens vulnera sua, si que continget, omnino repardet (s).

(35). De testibus obieccione.
Per experienciam etc. producendi^ti (s) testes si testibus excommunicacio obicitur, si habet alios, poterit nominare; si alias habere non ‖
poterit excommunicati debet fideiussoriam in- [6, a.
ponere, ut testes ad subveniendum veritati non opprimantur absoluet, quod si denegaverit testes predicti ad testimonium admittantur.

(36). De testibus.
Conradus etc. patruus aut compater alias amicabilis compositor existens ad iuramentum admitti debet, si in nominacione testium consanguineitas obiecta non fuerit.

(37). De prescripcione annorum et hereditatum.
Cum prescripcio etc. Pacians aliquem tres annos et tres menses tempore pacis et concordie aliquam hereditatem pacifice et quiete possidere ab omni iure eiusdem hereditatis senciat se rececidisse.

(38). De redempcione hereditatum.

Sin autem etc. obligatam hereditatem pro-
ximior etc. XV annos redimere poterit, si cir-
ca parrochiam aut in colloquio generali quod
testanter aliquociens per amicum, quod predic-
te hereditates in tanta peccunia sunt vel est
obligata.|| [6, b.

(39). Maritate prescripcio.

Si vero etc. Mulier maritata habens ius quod-
cumque vel racione dotis ad aliquam heredi-
tatem, infra decem annos questionem incho-
are tenetur pro eadem; negliens ab omni iure
(s). cecidisse se cognoscat.

(40). De vidua.

Vidua infra sex annos similiter, si voluerit,
questionem inchoabit, et hoc tempore pacis et
concordie locum obtinebit alias non.

(41). De sepibus.

Franciscus etc. Faciens sepes facere vicinum
infra duos annos, cum ipso in eadem heredita-
te habitans et non procurans ad causam, pre-
scripcio eidem duorum annorum obest.

(42). De orphana Lucie.

Franciscus etc. tutor tradens orphanam ma-
rito et eidem partem pro dote assignans, si pro
residuo infra tres annos et tres menses existens
cum viro non provocaverit, deinceps tutori (s)
questionem movere et non poterit. ||

(43). De hereditate vendita. [7, a.

Franciscus vendidit etc. hereditatem. Vendens
per tres annos et tres menses emptorem non pro-
vocans hereditatem perdit, licet quod per em-
torem sibi non fuerit satisfactum.

(44). De tritico comodato.

Franciscus Gregorio etc. Mutuans alicui triti-
cum quatuor annos tacens, silencium perpe-
tuum obtinebit pro eodem.

(45). De pamyathne.

Licet pro redimenda etc. Iudex in magnis
causis vel hereditatorys in quatuor grossis
tantum pamyathne debet contentari, in nisi-

noribus vero tantummodo duos grossos exigendi habeat facultatem et refricare.

(46). De impotendi refricci.

Quamuis negocia etc. ffratres diuisi existentes, si aliquis causam ammittit, iudice sentenciam proferente similiter eandem sentenciam infringere non poterit neque causam. ‖

(47). De ffure insequendo. [7, b.

Nagod etc. Vicini tenentur furem insequi ipsorum consodalem, alias dampnum facienti exsoluant.

(48). De vulneribus.

Petrus conquestus etc. Wlneratus infra annum proprio iuramento metterciús wlnera tenebitur approbare.

(49). De approbacionibus.

Petrus agebat etc. Asserens se iniuste esse accusat condempnatum, statim iudicem debet prouocare alias naganycz, quod si non fecerit, sentencia transibit in rem iudicatam.

(50). Prescripcio.

Falco pro hereditate etc. Senior frater negliens perscripcionem, iunior eam non poterit suscitare.

(51). De molendinatore. ‖

Franciscus, ffalco etc. Cum communi molendinatore aut seruitore vnus frater se poterit pro iniuria coram electo iudice iudicare, licet alij fratres indiuisi cum eodem hoc fieri nollent et contradicerent. [8, a.

(52). De pusczyna.

Abusiua etc. Derelicta siue pusczyna kmetonum dominis non debent neque promoueri, sed ad proximiores deuoluantur, qui calicem de derelictis ecclesie parochialis pro I 1/2 marca debent comperare.

(53). De comodato equo.

Nicolaus deposuit etc. Comodans equum ab amico si claudicauerit, ipsum infra duas septimanas seruare debebit; qui si conualuerit eundem restituat, alias cum accomodatore amicabiliter componat.

(54). De kmethone occiso.

Liat antiquitus etc. Kmetho kmethonem occidens, ei, cui ius persuaserit, quatuor marcas ‖ racione pene, [8, b
proximioribus autem racione homicidij sex exsoluere sit astrictus.

(55). De homicidio.

Item si duo etc. Vbi plures de homicidio accusantur, tantummodo per iuramentum actoris vnus debet condemnari et presentari, reliqui per testes se poterint expurgare.

(56). De casuali homicidio.

Item quecumque morte etc. Qui casualiter moritur, pro ipso questio capitis non debet intentarj; ubi est dubium de homicidio, proximiores dum potenint, causam prosequientur.

(57). Miles de homicidio.

Ut violentorum etc. Miles occidens militem XL marcas exsoluat, pro mutilacione membri XXX, et pro simplici vulnere XV marcas expagabit.

(58). De eodem.

Laurencius conquieritur etc. Interficiens matrem alicuius illegitimam, eidem ‖ obiecto non prodest, [9, a.
sed ad soluendum caput debet condemnari.

(59). De ministerialis officio circa occisum.

Consuetudine iniquissima etc. Ministerialis occisum in via spoliare non debet, sed de grosso debet contentarj, donec de homicidio questio sit finita.

(60). Depascentes semina.

Ut quilibet etc. depascentes semina alterius pro quolibet iumento uel peccore vnam quartam exsoluere teneantur.

(61). Pro depastis frumentis.

Ad euitandum etc. Passus dampnum depastare frumentorum, iumenta vel peccora per noctem reseruans, ad proximiorem curiam castellanie depellere teneatur.

(62). De iure competenti.

Volumus etc. Agens iure Theutunico contra reum, eodem iure reo respondere non tenetur; sed si reus voluerit, coram iudice competenti contra ipsum agitabit.

(63). De incendiarijs capitulum. ‖

Ex lege imperiali etc. De crimine incendij accusati, iure ciuitatis aut Theutunice in villis non poterint se excusare, sed iure Polonico coram iudice competenti tenebuntur respondere. [9, b.

(64). De stupratoribus.

Reuera etc. Deflorantes virgines et stuprantes mulieres violenter, si fuerit proclamatum, in iure Theutunico se non poterint tueri, sed iure Polonico tenebuntur respondere.

(65). De sentencia et re iudicata.

Cum secundum patrum etc. Ille ammittit priuilegij auc„ toritatem, qui eo non vtitur in concessa potestate, prout ius habens Theutunicum et non vtens eo, ammittit ipsum.

(66). De eo, qui iure suo non vtitur.

Statuimus etc. Sciens priuilegium alterius et contra hoc in iudicium prouocans, sexagenam ammittit; si iurauc„ rit, se nesciuisse, reum fore priuilegiatum, erit liber.

(67). Unus kmeto, non recedat plus.

Cum ex separacione etc. Plures kmethones ‖ de vna vil„ la ad aliam recedere non possunt, nisi ad decimum vnus, preter domini voluntatem, nisi in casibus hic ec„ ciam exceptis. Item dominus ville si violenter oppresserit vxorem kmethonis aut filiam; sed dum kmethones ra„ cione culpe domini sui excommunicantur; tercio dum impignerantur kmethones domini sui delicti racione, ne„ dum vnus sed omnes surgere possunt. Quarto ut infra. [10, a.

(68). Prescripcio puerorum.

Si mulier etc. Pueri non habentes etatem contra iniur„ iantes agitare poterit, cum ad annos peruenerint, et ex„ cepcio prescripcione (s) eis opponi non poterit, nisi post annos fuerint neglientes.

(69). De bona presumpcione.

Ut viri famosi etc. Propter bonam presumpcionem ali„ cuius viri licet de furto aut latrocinio accusetur, pro„ prio iuramento poterit se expurgare.

(70). De receptis.

Egidius etc. Sine voluntate recipiens res alicuius, si partem negauerit se ‖ recepisse, actor super rebus receptis iuramento comprobabit. [10, b.

(71). De canis morsu.

Item Egidius etc. Habens morsum a cane vicini, si

probauerit, quod incitacione eiusdem vicini lesuram habuerit, vulnera obtinebit; alias vicinus per iuramentum se expurgabit.

(72). De cautela.

Querela etc. Prestans occasionem uel paramentum vulnerato, ad vulnera debet condempnari.

(73). De oue non appulsa.

Preterea etc. Si pastor inculpatur pro aliquo pecude, quod ipsum deperderet, ad villam non rediicens, pastor iurabit, quod ipsum ad villam apulisset.

(74). De ludo taxillorum.

Ut noxius etc. Parentes non tenentur pro ipsorum filio ad pecunie deluse satisfactionem. Idem dicimus de || [11, a.
Iudeijs et quolibet contractu inito per filium.

(75). De ludo ad prestam.

Ad precludendum etc. Ludens ad prestam, si victus fuerit, ad satisfactionem victori non tenetur, nec ipsum poterit ammonere; quod si fecerit, pena fyathnadzescza puniatur.

(76). De bellatoribus.

Expedit reipublice etc. Ad expedicionem transeuntibus in prato stacionem aut in villis facere non debent, nisi in campo, nec rapinas comittere, nisi pabulum moderate pro equis.

(77). De diuisione filiorum cum patre.

Ex communi etc. Filij post mortem matris non petant a patre porcionem, antequam ad secundas nupcias non conuolabit, nisi fortasse hereditatum et bonorum fuerit dissipator.

(78). De profugis furta comittentibus.

Sepius contingit etc. Profugi uel furta comittentes, licet gracie regie restaurantur, nichilominus de comissis tenentur respondere et satisfacere pro comissis || [11, b.
nec post hoc in sublimitate honoris boni poterint adequari.

(79). De Iudeys et vsuris.

Cum vsurarum etc. Iudey pro debito principali et vsura ad iudicium prouocantes infra duos annos predictis vsuram acrescentem comittere debent tantum de principali et de vsura infra predictum tem-

fus antea fuerint contenti.

(80). De quercu incisa.

Quidam etc. incidens quercum alienam, pena illi VIII gr. soluat, in cuius dominio est incisa.

(81). De frumentis subtractis.

Et licet etc. De nocte recipiens frumenta alterius, si per defenssorem wlneratus fuerit uel occisus, penam non incidet defenssato, si vero wlneraverit uel occiderit frumentorum defenssorem, leso wlnera et fueris caput soluere sit astrictus.

(82). De vituperio matris.

Quoniam omnes etc. Si nobilis nobili improperauerit, ipsum filium meretricis || asserendo et non reuocat negue negat, XL marcas acsi ipsum occidisset non erit (s) se incursurum. [12, a.

(83). De reuocacione.

Idem dicimus etc. Reuocando debet dicere, idipsum sum locutuss, mentitus sum sicut canis.

(84). De wlneribus nobilium.

In percussionibus etc. Si nobilis nobili plagam intulerit ad sanguinis effussionem, wlnera probata eidem exsoluat cum pena fya $\overset{cza}{=}$.

(85). De wlneribus kmetonum.

Vt plerumque etc. Pro wlneribus kmethonum aut enormi percussione, leso due partes et tercio judicio, vbi causa agitatur, debet assignari.

(86). De plantacione pomerij.

Statuimus etc. Kmetho plantans uel pomerium faciens medietatem in terra, cum recidit, dimittere tenecatur, sub pena pyath $\overset{cza}{=}$.

(87). De ffratricidio.

Et licet etc. Ffratricidium comittens aut proximum occidens, in hereditate ipsum sustinere non debent. || [12, b.

(88). De bobus violenter.

Item si quis etc. Recipiens boues alicuius violenter, pro qualibet septimana quatuor scotos cum pena XV dampnum passo et totidem judicio exsoluere teneatur.

(89). De re aliena capitulum.

Cum alicuius etc. Recipiens aliquam rem alicuius violenter, cum pena pyathnadzyestha restituere teneatur.

(90). De agris violenter seminatis.

Si aliquis etc. Seminans agros alicuius, semine careat cum pena fyathcza nuncupata.

(91). De ffeno.

Item pro curu ffeni etc. pena XV et tres gr. Item pro capa cuiuscumque grani VI marce iudicio et dampnum passo XV.

(92). De appellacionibus

Cum aliquis etc. Arguens senteciam castellani Crac. pelles ermelinas et palatino mustellinas, vt ibi infra hu...

(93). De ffilio lusore.

Filius etc. Si globizando aut taxillos ludendo alicuius filius aliquid perdiderit, in ipsius partem computabitur, cum ad diuisionem venerit cum fratribus. || [13, a.

(94). De vulnere militis.

Militi etc. Kmetho vulnerans militem decem marcas eidem exsoluat cum pena fyathnadzyescza.

(95). De euictore capitulum.

Martoldus etc. Inculpatus pro prato, quod ipsum falca . . . . . . cionem, si poterit, comprobabit.

(96). De eo, dum quis in ioco vulnerat.

Item Bertoldus etc. Confitens se in ioco aliquem in ioco (s) vulnerasse aut ludo, ad satisfactionem est condempnandus.

(97). De fideiussore peccunie.

Nicolaus etc. ffideiussor asserens per principalem debitorem debitum esse persolutum, ad probandum admittetur.

(98). De dote et dacione.

Statuimus etc. Vxor marito mortuo circa donacionem et dotem remanebit.

(99). De eodem.

Item statuimus etc. Assignacio dotis in parata peccunia facta in presencia amicorum valet. || [13, b.

(100). De violacione strate publice.

Martinus conqueritur etc. Violator strate publice cum duodecim testibus tenetur se expurgare.

(101). De re inventa.

Item martinus etc. Inculpatus pro invencione ali-
cuius re. . . . . ento se expurgabit.

(102). De arbore pomifera.

Statuimus etc. Succidens arborem pomiferam
aut fructiferam XII ac pena XV exsoluere sit a-
strictus.

(103). De serui expurgacione contra dominum.

Preterea etc. Cum wladarius aut familiaris per
dominum inculpatur seruus, debet se cum sex tes-
tibus expurgare.

(104). De empcione scultecie.

Cum officium etc. Sculteciam nullus potest emere
preter domini ville voluntatem.

(105). De diuisione.

Cum omnis etc. Diuisio facta coram amicis li-
gat, licet ad noticiam principis non || fuerit adu- [14,a.
ta, si per tres annos et tres menses perdurabit.

(106). De perscripcione (s) anniuali super furto.

Cum furta etc. Si aliquis infra vnum annum
de furto aut latrocinio per vicinum eiusdem ville
uel parochie non accusatur, prescriptio anuualis
contra agentem procedit; si autem sunt distantes
non quam triennali prescripcione poterit euadere
accusatus.

(107). De pueris indiucitatis.

Si cuiuscumque etc. Indiucitati super aliqu-
uis annis per iudicem, perscriptionem predicto-
rum annorum actori obicere non possunt.

(108). De prescripcione maritarum, uiduarum.

Cum realis etc. Vidui et maritalis prescrip-
cio communis non obest, sed suis prescripcioni-
bus vtantur, ut ibidem infra est descriptum.

(109). De prescripcione bona.

Ut viri famosi etc. Si aliquis, cui alias ques-
tio furti aut latrocinio (s) mota non fuit, accu-
setur propter bonam presumpcionem, proprio iu-
ramento se expurgabit. || [14,b.

(110). De prescripcionibus.

Vt calumpnijs etc. Agenti pro capite hominis
cuiuscumque, obicitur exceptio triennalis.

(111). De correccione sentencie.

Cum in causarum etc. Cum in penis paritas haberj debet, consuetum est, redarguens sentenciam iudicis pro pellibus mardurinis tres marcas eidem incurrit; si sentenciam suam approbauerit fore iustam; si vero vinceretur, tres marcas cum pena pyathnadzyercze suffusus rubore restituat viceuersa .. gij.

(112). Iudex quando non potest redargui.

Addicientes etc. In presencia regis aut in colloquio generali, palatinis, barronibus presentibus, iudex de malo iudicio non potest redar.

(113). Wstecz.

Addicientes etc. Recipiens wstecz ad iudicem, cum recordatur, cognoscere tenecatur.

(114). Iudicem sex testibus paribus dignitate.

Statuimus etc. Si quis redarguerit sentenciam iudicis, iudex per suos ‖ collegas se expurgabit. [15, a.
Si vero voluerit ipsum de falso actoris (s) approbare, per sex testes hoc facere debebit similis dignitate et status, cuius noscitur fore iudex.

(115). De pellendis pigneranciys.

Ubi curie etc. Pignera recepta ad curiam castellani aut palatini licite pelli possunt. Vbi curie regales sunt remote, officiales palatini instituunt et pro eisdem penarium (s) poluerum vel capitum tollunt.

(116). De moneta.

Cum sub vno etc. Vnum ius et moneta in toto regno haberi debet, ne sit sicut monstrum.

(117). De seruicio militum.

Sed quia etc. In armis quilibet miles secundum posse aut quantitatem ... orum suorum et (s) rempublicam debet de armatis hominibus deseruire.

(118). De prescriptione consanguineorum.

De cetero etc. Tutor puerorum hereditatem ‖ [15, b.
contra euentem hereditatem consanguinej infra tres annos et tres menses agant alias prescriptio eis . . . . abit.

(119). De tutoribus puerorum.

Cum pater etc. Tutor puerorum hereditatem ipsorum vendere aut limitare nec perdere non poterit,

nec pueri etatem non habentes respondere tenentur, nisi in casibus, ut infra.

(120). De tutoribus.

Multociens etc. Tutor puerorum cum ad annos pervenerint, de nullo racionem facere tenetur, nisi de censibus et iumentis.

(121). De dote filiarum.

Statuimus etc. Pater filiam aut fratres sororem secundum quantitatem possessionum et secundum statutum dotare debent.

(122). De raptoribus et oppressionibus virginum.

Statuimus. Virginis raptor violentus vel oppressor in gracia eius et am..... existat; filia se procurans rapi absque voluntate parentum dotem amittit.

(123). De oppressionibus. ||

Quicumque etc. Opprimens virginem aut [16, a.
quamcumque mulierem violenter, si proclamaverit, in gracia eius aut amicorum existat.

(124.) De perpetuo infame habendo.

Statuendo etc. Accusatus tribus vicibus de furto an...... o et iudicio convictus, infam.. .... debet remanere.

(125). De iumentis occisis.

Statuimus etc. Occidens indomitum iumentum tres marcas, poledrum tres marce (s) dampnum passo persolvat.

(126). De ~~fluminibus~~ limitibus.

Statuimus etc. Habens limites ac alterius silvam incidens, potest impignerari secundum quod infra.

(127). De pascendis indomitis.

Statuimus etc. Conservans iumenta indomita a festo sancti Adalberti usque ad festum sancti Michaelis absque nocumento alterius pascere tenetur alias solua (s) dampnum passo prout infra.

(128). De scrophis pellendis. || [16, b.

Statuimus etc. Silvam vel mericiam habens a se distantem, scrophas ad ipsam mittere vel pellere non potest, nisi via prout infra.

(129) De profugis et treugis dandis.

Quod si . . . . etc. Profugo episcopus uel pa-
. . . . uorum inducium dare pote-
rit . . . . . alat innocenciam suam expurgare.

(130). De Kmethonibus fugitiuis.

Preterea etc. Kmetho fugiens absque culpa do-
mini sui, nullum ius consequitur, nisi terestre.

(131). De Iudeorum vsura.

Porro etc. Iudeij super literas peccunias prestare
non debent, sed super pignus poterint muttuare.

Finis libri Polonicalis sequitur.

[17, a, b, vacat.

IN nomine Domini amen. Quia scriptura testante [18, a.
omnis ethas ab adolescencia fit prompcior ad malum
et omnis creatura consistat sub . . cio, naturaque hu-
mana facilius labitur ad delicta; sic eciam quod
vicia mulletur, quamuis domino disponente sibi iudi-
ci debent fore iudici, modesti, iusti et pacifici, effrena-
ta quia cupiditas nisi iusticie conatus subvertat,
tum . . facto concordia et pax inter homines deperi-
ret, summum bonum in hac vita est, iusticiam cole-
re et vniaquique, quod suum est, tribuere, et preter hoc
conditor statum seu constitucio ut humana coarcea-
tur audacior, et inter improbos innocencia securitate
letetur, Liber statutorum et iurium

Kazimirus dei gracia rex Polonie etc. Significa-
mus, quomodo cupientes, ut subiecti in regno nostro
degentes, presertim in regno Polonie et terris, cuius-
cumque status et condicionis existant, honeste vi-
uant, alter alterum non tedat et ius vnicuique tri-
buatur: preterea de consilio venerabilis in christo
patris, domini Iaroslai, sancte Gnesnensis ecclesie
archiepiscopus (s) necnon prelatorum,|| palatinorum, [18, b.
barronum et vniuersorum nobilium nostrorum de ter-
ra Polonie ad perpetuam rei memoriam statuta edi-
dimus infrascripta, volentes ut ipsa statuta in pre-
dicta terra Polonie ab omnibus obseruentur, sicut
nostram indignacionem et penas contentas in illis

volunt et cupiunt evitare. Requiritur etenim fle„
numque audacia perversorum . . . . non sumus so„
la delictorum prohibicione contenti, sed eciam ut
penam delinquentibus imponamus. Introduccio.
In concipiendis igitur et ferendis sentencijs solum„
modo habentes deum pre oculis, ne velut fame sue
prodigi et persecutores contra eorum conscienciam
et honorem iusticiam ledant aut per fraudes alicui
parti procedant in gravamen, statuimus, ut si ali„
quis iudex ordinarius ut (s) delegatus, timore dei
postposito utique sentenciaverit contra aliquem clien„
tulum et alteri parti ipsum condemnando super here„
ditate aut alia re certa in iudicium deducta; et
propter hoc pars dampnata ad superiorem appellat,
et quia moris est in iudicio Polonicali, quod iudex
a q. . . . . . us sentencia per partem impugna„
tur non prius assignetur (s) ‖ sibi, ut in penis pari„ [19, a.
litas habeatur, si idem iudex vincatur per par„
tem condempnatam, pelles aut tres marcas recep„
tas, prout supra cum pena pyathna . . . . . a
suffusus rubore suo adversario restituat . . . . ad
superiorem in falsa pronunciacione e. . cavit.
Inscripcio et statu . . . . in libinam ecclesiam.
. . . . videncia sancte Gnesnensis etc.
/: następuje arbitracyja arcybisku„
pa gnieźnień. między Kazimirzem królem pol„
skim a Bodzantą bis. krakowskim o inter„
dyktach i dziesięcinie, z czterech artykułów zło„
żona, bez dokończenia, poczem na str. [20, b
u dołu następuje: Capcio benivolencie :/

B. II.

[20, b.] Captacio benivolencie.

Non debet reprehensibile nec que mirum iudicari, si se-
cundum temporum varietatem, consuetudines et ~~statuta~~
[21, a.] humana [varientur, cum cuilibet viororum non [sufficiat ~~virium~~ [facta
fortitudine pollere vel armorum pulchritudine esse or-
armatum, si moribus et statutis x) non fuerit decoratus. x) [in] B
Et ob hoc nos Kazimirus dei gracia rex Polonie, vna
cum baronibus nostris, nutu et voluntate dei conside-
rantes, quod iuxta temporum antiquitatem, in terris
dominio nostro subiectis plerumque ~~cause in iudicijs~~ non
vniformiter, sed secundum capitum ~~seu animarum~~
~~diuersitatem~~, quamuis super vno et eodem ~~facto va-~~
~~rie et diuersimode~~ deciduntur et diffiniuntur, ex
qua varietate questiones seu cause plerumque ~~post~~
multiplices vexaciones remanent quodammodo im-
mortales, ~~quapropter~~ vnde ad laudem ~~dei~~ omnipotentis domini, eius
matris beate ~~virginis~~ Marie et tociusque curie celestis, [~~et ad pro-~~ [ad honorem]
~~fectum~~, commodum que et utilitatem nostrorum sub-
ditorum, decreuimus predictorum iudiciorum seu
causarum decidere et euellere varietatem, volen-
tes et statuentes, quod deinceps perpetuis temporibus
iuxta infrascripta duntaxat statuta omnes et sin-
guli iudices terrarum nostrarum [debeant [et tene-
antur] iudicare ac ~~et~~ eadem statuta districte et fir-
miter obseruare.

De constitucionibus Ca m.

1\. (1). Cum omnes constituciones et statuta ~~legem~~ impo-
[21, b.] nant ur rebus et negocijs futuris et non [preteritis, volumus,
ut [omnes] [nostre] [constituciones], ~~edite~~ nunc in collo-
quio generali in Wislicie [, non respiciant preterita, sed [edite]
(2). tantummodo presencia et futura. [Vnde si quis ci- [De reo et aduersario]
tat ad iudicium aliquem pro hereditate pro ~~in~~ pecunia
obligata et ipsum ad iudicium euocat, extunc ~~si se-~~
~~us in termino~~ peremptorio non ~~parebit, actor lucra-~~
~~bitur~~ nominatam he~~reditatem, pecunia res~~ nihilo-
minus restituta.

De granicijs flumine relictis (?)

2\. (3). Crebra altercacione inter nostros subditos super li-
mitibus in hereditatibus ipsorum distinguendis, gra-
ues questiones suscitantur, ex quibus expense augen-
tur et labore nimio interdum supponuntur discordan-
tes. ergo ~~Et~~ quia alvei fluuiorum, ut plurimum, inter
hereditates profluunt et ~~encium~~ habentur, vnde si que vil-

le aut hereditates invicem conveniunt, aliquo fluvio vel rivulo mediante, ita, quod quelibet hereditas suam ripam [vel rivulo] teneat illius fluminis, ad ipsam protensam, quod si idem fluvius obmisso primo suo alveo diverterit suum meatum sive defluxum per alia loca non ministerio hominis sed virtute propria, tunc primus alveus, ubi antea fuit decursus aque, pro veris limitibus est reputandus et ibidem in lacu illo de utraque villa homines inhabitantes faciant licite suas piscaturas. Secus autem dicimus, si fluxus fluminis a propriis meatu per reparacionem hominis retrahatur, tunc etenim decursus fluminis pro terminis [tamen] [antiqui] semper est habendus. [22, a.

Quilibet sub suo vexillo se collocet.

3. (4). Ius militale. Quidam ex nostris nobilibus cum in castris contra hostes positi fuerint, abiecto omni rubore cum nimia strenuitate communicantes, sub nullius vexillo de nostro exercitu se locare consueverunt, ad hunc finem, ut machinarum propugnaculorum aut ipsius exercitus custodiant evitent et defensionem, quam ceteri fratres ipsorum sub certis vexillis locari, secundum ordinem inter ipsos positum facere consueverunt. Et quia turpis est pars, que suo non congruit universo, statuimus, quod quilibet miles aut simplex sub certo vexillo erecto cum sua statione conquiescat, ut ingruente necessitate belli et dimicacionis cum hostibus, sciat capere locum tutum certum pro sui vexilli defensione. Aliter volumus, quod si tales amplius in nostro exercitu fuerint inventi, per subcamerarium, sub quo degunt, captivari vel captivi nobis debebunt presentari, equi vero eorum eidem subcamerario pro ipsa culpa applicentur. [22, b.

Victi in .... trad.....

4. (5). Quia victus victori tenetur satisfacere de evictione et de iudicio prius non recedere, nisi satisfaciat, in quo est condempnatus, quidam inopia vel rebellione ducti recedunt de iudicio condempnali, pro debito nullam satisfaccionem adversario impendentes. Propter quod volumus, quod tales inobedientes de malicia ipsorum commodum nullum reportent. [comodum] Postquam victi fuerint in iudicio, ad manus suorum adversariorum ligati tradantur; et si in captivitate manentes effugerint, a potestate ipsorum sint liberi et soluti ipso facto et omni debito, quod tenentur, preter debitum furti, quod semper dampnati solvere tenebuntur. [seu furtum]

De diuisione pignorum.

5. (6). Ut in rapinis aut in pigneracionibus nostrorum pauperum aliquis modus obseruetur. Consweuerunt ~~auari iudices et eorum~~ officiales, ut ~~postquam pro penis in iudi~~cio lapsis ~~aliquos~~ aut pauperes ~~aut nobiles~~ impignerant, sta-tim spolia diuidunt, nullam graciam cum impigneratis facientes. Ad succidendum ~~itaque~~ hanc consuetudinem perniciosam et eam ~~amplius~~ seruare volentes et prohi-bentes, statuimus, ut si quis iudex, palatinus, castella-nus aut ipsorum officiales vel maleficiorum iudex, qui oprawcza dicitur, aut alius quis quicunque pro penis iu-dicialibus per eos lapsis, aut alijs excessibus aliquem no-strum terrigenam, diuitem vel pauperem, nobilem vel simplicem impignorauerint vel iusserint impignorare, pignora in equis, pecudibus aut in alijs substancijs sic recepta non distrahendo vel diuidendo, si fuerit in estiuo tempore, duabus septimanis integris, si autem hyemali, octo diebus illibata debent per recipientem conseruari; siue iuste impignorati fuerint vel indebite ra-pina per eos commissa. Et si extunc per illum vel illos, quorum sunt pignora, pro commissis penis non fuerit illis, qui impignorauerint, satisfactum, vel suam in-nocenciam non ostenderint, licitum sit pignorantibus illa distrahere et diuidere, pro libera ~~ipsorum~~ volun-tate. Quod si tales iudices aut ~~alij superius~~ nomi-nati, eorum auaricie non parcentes, ~~infra~~ predicta tempora inter se diuiserint aut dissipauerint, ~~vel~~ aut ec-ciam alienauerint unum animal de predictis, dam-num ~~passo~~ iuxta valorem animalis deperditi, ~~quod suo comprobabit~~ sacramento, cum pena pyatlina dreszka tenebuntur resarcire. Hoc statutum (imus) salubre propter ~~nostrorum procuratorum~~ iudicium et officialem (?) rapinam enormem, ~~quam~~ sepius committunt, ad ipsos et ~~ad vices eorum gerentes~~ iudices terrarum extendimus, siue prorogamus.

[igitur] [... plius] [23, a. [23, b.

De sigillo filiorum.

6. (7). Quia filij cum patribus iuris faccione vna perso-na censentur, ideoque statuimus, ~~quod~~ vt viuentibus patribus filij dumtaxat sigillo paterno utantur, et aliud portare vel habere non presumant.

Sculteti omnes ad bellum procedant.

7. (8). Quia vnus, presertim quod omnes tangit, inter plures diuisum facilius deportatur, quapropter sta-tuimus, quod indifferenter omnes sculteti, tam spi-ritualium quam secularium personarum iuxta ~~ipsorum~~ eorum facultatem ad quamlibet expedicionem nobis- [ecciam]

cum transire teneantur.

Spirituales ad bellum seruiantur.

8. (9). Cum nullus iure suo debeat defraudari, et quia
plerique clerici nostri regni bona patrimonialia tenen-
tes, de eisdem bonis sub vmbra clericali debita nobis
et nostro regno seruicia in facienda expedicione sub-
trahere consueuerunt, ideoque statuimus, quod
ijdem clerici nostri regni, cuiuscumque status exi-
stant, predicta patrimonialia bona tenentes, vel nobis, [paternalia]
cum personaliter transire teneantur ad quaslibet
expediciones, iuxta predictorum bonorum faculta-
tes, vel eadem bona proximis suis laicis fratribus suis laycis ||
teneantur dimittere et renunciare eisdem. Qui si [24, a.
neutrum facere curauerint, predicta quelibet bona
predictorum clericorum decreuimus regno nostro
perpetuis temporibus applicanda.

Domine habeant suos procuratores.

9. (10). Ut dominarum habitacio propter fragilitatem
sexus a celibus virorum omnino sit distincta, et ne ad
causas vocate premant se in turmis masculorum, can- [termis]
cit nostra auctoritas de presenti, ut si que domina seu
virgo citans aut citata venerit ad terminum sibi prefi-
xum, iudex presidens iudicio officialem suum cum eius suis
aduersarijs ad hospicium illius domine mittere tenetur,
coram quo quibus actionem sue defensionem sue cause ad-
uocato vel procuratori, cui placebit, in totum delegabit. [aut suo]

Quilibet potest habere suum procuratorem.

10. (11). Quia cuilibet summa defensio non est deneganda,
ideoque statuimus, quod in iudicijs nostri regni quilibet
homo cuiuscumque sit status et condicionis, potest et de-
bet habere suum aduocatum, procuratorem seu prelocutorem.

Capitulum de . . . .

11. (12). Quia ex multiplicitate iudicum, prout experiencia
nos docuit in causis, quamvis super eodem facto, va- [24, b.
ris et diuersis modo plerumque sentencia proferebatur,
et ideo volentes certum numerum statuere iudicum et
occurrere varietati predicte, statuimus, quod vnus in
Cracouiensi et alter in Sandomiriensi terris iudices
nostris habeantur, ita quod dum nos contigerit ali- [contingit]
quando terrarum earundem limites subintrare, vo- [visitare] [aut metas?]
lumus, quod iudex et subiudex terre, infra cuius
limites morabimur, in curia nostra de causis iudicare
et cognoscere teneantur, Declarantes potestatem eorum-
dem iudicum, quod deinceps in quibuslibet causis

eciam hereditarijs terminos ultra tres septimanas non possint nec valeant assignare; sed cum questio fuerit hereditaria, iudex vel subiudex eandem questionem nobis teneatur referre, cuius cognicionem in nostra ~~et~~ baronum nostrorum presencia volumus et decer[rev]imus pertractari, nisi aliquo impedimento essemus prepediti, et tunc sex vel ad minus quatuor baronibus, per nos iudici ~~vel~~ [et] subiudici adiungendis, ipse iudex ~~vel~~ [et] subiudex una cum dictis baronibus de eadem questione se[v] causa hereditaria cognoscendi et diffiniendi habeant facultatem.

De iudicibus.

12. (13). Item ut palatini certo numero suorum || iudicum sint contenti, statuimus, quod secundum tempora antiquiora palatinus [Sandomiriensis uno ~~et palatinus Cracoviensis eciam uno suis~~ [eccsam] iudicibus [suis] contententur. Declarantes[mus], quod pro capite ~~quorum~~libet castellanorum iudices, quilibet dumtaxat in sua castellania, iudicandi [eciam] ~~et~~ cognoscendi habeant facultatem. [25, a. [Crac. et]

De horis iudicandi.

13. (14). ~~Prava~~ [ima] consuetudine noscitur esse observatum, quod sine temporum et sine horarum differencia et distinccione per iudices iudicia exercebantur, et ita plerique non aliter ad causas veniebant pertractandas, quam post prandium repleti et inebriati, propter quod iudicium par[v]peditur, debilior faciliter[us] opprimitur et ad veritatem par[wo] vel pacius nullus respectus habetur. Itaque ut certis temporibus ~~sive~~ [ubi] horis ~~et~~ [cum] debita ~~animi~~ [omni] discrecione iudicia pertractentur, statuimus, quod deinceps ~~iudices~~ diebus terminorum a mane usque ad horam nonam sive ~~ad~~ meridiem in ~~quibuslibet~~ causis debeant presidere ~~et~~ [eas] ~~causas~~ pertractare. Et si primo die terminorum ad horam meridiey omnes litigantes in causis et litibus ~~ipsorum~~ non poterint expediri, volumus, quod absque alicuius cause [w]dilacione diebus proxime [se] sequentibus, presidendo dumtaxat ~~ad~~ || horam predictam, omnes et singuli litigantes debito modo secundum ordinem inscriptum expediantur. [25, b.

√ (15) Et ut facilius et sine strepitu causarum expedicio habeatur, statuimus, quod ad locum audiencie, in quo iudices presiderint, non secundum merita personarum, nec secundum maioritatem ~~vel minoritatem~~ causarum, sed secundum ordinem litigancium, tantummodo actor et reus vocati accedentes, per iudices audiantur et expediantur. √ De non accepcione personarum

De Ordinem autem vocandi ipsos litigantes ad presenciam ipso-
rum iudicum taliter duximus describendum, quod scrip-
tor ~~causarum~~ sub ~~pena~~ priuacionis sui officij non aliter,
quam secundum ordinem citacionum litigantes per mi-
nisterialem vocandos nominabit, ita, ~~quod~~ quis [prius] ad cau-
sam] prouocauerant, prius nominentur et expediantur, et
qui secundo ~~loco~~ (ario) prouocauerint, secundario [nominentur] et [loco] [similiter]
expediantur, ~~et sic deinceps vsque ad extremos procedatur.~~
Quod si altera parcium negligenter (exerit) siue quouis casu im-
pedita et tribus vicibus euocata, se presidentibus non ex-
hibuerit, mox aduersa pars presens de audiencia remo-
ueatur et alij litigantes secundo loco inscripti nominen-
tur et ad audienciam (pro) euocentur, ~~et~~ nichilominus pars,
que fuerat ~~absens et~~ tribus vicibus euocata [~~non cu-~~ [26, a.
~~rauerit parere~~] si circa extremam horam meridiej iu-
dice quasi surgere volente, secundario tribus vicibus
euocata non curauerit parere, extunc condempne-
(16). tur. Si quis autem eo tempore, quo iudices presi- De pena iudi-ciali.
dent, ad locum, in quo presidebunt, preterquam ad
petendum citacionem vel de speciali ~~ipsorum~~ iudi-
cum licencia et mandato, quauis presumpcione et te-
meritate intrare presumpserit, absque aliqua remis-
sione pena, que dicitur pyanthnadrescza per iudices
puniatur.

De iudicibus (s) et horis determinatis.

14. (17). Quia plerumque habentes iurisdiccionem, vel a casu
vel pro libito sue voluntatis consueuerunt ad iudican-
dum acceptare vel eligere sibi loca quelibet indeter-
minata; ~~et~~ ideo, vt quisque suis terminis sit conten-
tus, statuimus, quod Cracouiensis castellanus in tri-
bus ~~dumtaxat~~ locis, videlicet in Cracouia, in Ju-
drzejow et ~~in~~ Wislicia debet et tenetur sua iudi-
cia pertractare; alias tamquam a non ~~suo~~ iudice
quidquid [factum] fuerit vel iudicatum, nullam ~~ha-~~
beat firmitatem. ~~Limitetur~~ Idem de castellano San-
domiriensis et de alijs fieri statuimus.

---- rma citandorum per ministerialem. ||

15. (18). Quoniam ex modo citacionis nonnulla grauamina [26, b.
et oppressiones ~~nostris subditis~~ per nostros iudices et of-
ficiales prouenire consueuerunt, et ideo ~~eisdem~~ (huiusmodi) grauami-
nibus et oppressionibus [volentes] obuiare, statuimus per
ministeriales siue officiales, ~~per nos seu quoscumque~~ nostros siue quoslibet
iudices deputandos, in hunc modum ~~formandam vel~~

faciendum fore citacionem, quod ipse ministerialis cum
suo solito baculo ad villam accedere debeat et ~~quum~~ do-
minus ville ~~pro suo quolibet excessu fuerit citandus, ob-~~
~~missis eiusdem ville~~ villanis in pace et tranquillitate,
ad portam curie eiusdem domini ville suo baculo tan-
gendo et clamando, eundem citare teneatur, exponen-
do nihilominus, de cuius iudicis mandato et ad
cuius instanciam, et propter quam causam facit
eandem citacionem. Si autem eiusdem ville villa-
~~ni~~ et ~~ipse~~ dominus ~~ville~~ fuerint insimul culpabiles,
volumus, quod eodem modo tangendo portam
cuiuslibet villani ~~seu~~ vel cmetones, clamando faciat
simili modo citacionem. Ubi villani si non fue-
rint culpabiles in delicto sui domini, volumus et pre-
cise prohibemus, quod per eandem citacionem quemlibet
~~modolibet~~ non gravando nec fatigando, ~~quum~~ cum ple-.....
~~rumque~~ in odium et contemptum domini ville et ~~ex~~
rancore consueverunt villanos indebite fatigare.
Alias si ~~contra hoc~~ ipsos villanos contingerit ~~citari~~ huiusmodi infer
~~vel fatigari~~ men, decernimus, quod procurans eandem ~~citacionem~~,
~~seu eandem penam~~, que dicitur pyathnadzescza
puniatur. ‖ ~~Et eodem~~ Hoc modo volumus fieri citacio- [27, a.
nem predictam, ubi sine delicto domini ville, [fu-
erint villani] communiter vel divisim culpabiles
vel ~~et~~ delinquentes, ita, quod ad portam tangendo,
quemlibet ipsorum citare teneatur, cessante quali-
bet oppressione supra ~~scripta~~ dicta.

De citacione etiam inopinate.

16. (19). Preterea cum in deliberacione consistat ma-
ter virtutum ipsa discrecio, contingit plerumque,
quod aliqui nostri familiares vel alij quomodolibet
de curia nostra constituti, ~~vel in iudicio arrestati~~ seu inventi
~~detenti~~ inopinate, ad nostram vel iudicum presen-
ciam seu audienciam evocantur, et questiones, de
quibus minus cogitaverunt, moventur eisdem.
Ideoque utrique parti providere volentes, quod dic-
to modo [citati cum bona deliberacione et discrecio- [inopinate]
ne super propositis respondeant, et actores sui questio-
nibus seu causis non frustrentur, statuimus, quod
cum aliquis in nostra curia ~~vel in iudicio~~ [inven- [premisso modo]
tus], ad nostram vel iudicis presenciam ~~fuerit pre-~~ [et citatus fuerit]
~~misso modo evocatus, actor seu ipse iudex questio-~~
~~nem seu causam citato debito modo exponere, vel~~

ex tunc citato et euocato actor super ipsa questione uel causa
~~scriptum tradat uel exponat~~
~~in scriptis tradere teneatur;~~ & ad respondendum eidem (an) (s)
questioni, ut alias premissum est, si questio fuerit here-
ditaria uel ~~pro~~ magna pecunie summa, scilicet XI
marcis, communis terminus trium septimanarum [videlicet
per iudicem eidem assignetur; alias si pro minore de- [27, b.
bito vel iniuria verbali, in crastinum ~~terminus~~ prorogetur.

De cittacionibus ca^m.

17. (20). Flebili querela sepius recepimus, quod ministeria-
les per terram girantes, pauperes milites et villas reli-
giosorum fatigandi et vexandi adinuenerunt modos
exquisitos, ita, quod si alicuius ~~ville~~ pauperes milites
aut villani religiosorum eos pro beneplacito ipsorum
officialium quibuslibet expensis non pertractent nec
procurent, ~~idem~~ ipsi ministeriales ipsos pauperes milites uel
~~seu~~ villanos sine culpa vel ~~et~~ sine causa et absque iudi-
cis precepto citant occasione vexacionis faciende, ter-
minos pro libito sue voluntatis assignantes et statu-
entes eisdem; et sic iidem pauperes milites ~~seu~~ et villani
non valentes redimere aliter vexacionem, sepissime
de certa ~~summa~~ pecunia componunt cum eisdem.
Vnde nos huiusmodi vexacioni obuiare volentes, sta-
tuimus, quod deinceps ministeriales sub pena priua- [adustionis facia-
[officij cionis sui [ministerialatus [~~et~~ spoliacione omnium suo- lis et] [ac eciam]
rum bonorum, absque speciali mandato iudicis a-
liquam citacionem non presumant facere, alias pre-
missam penam ~~et~~ ad facialem adustionem non imme- [28, a.
rito poterint formidare.

Dominus seruus vel aulicus strepitum non faciat de cittacione

18. (21). Plerumque fit, quod ~~aliqui~~ propter causas con-
sanguineorum uel familiarium suorum [ad iudicia ve- [aliqui]
nientes, per strepitum et importunam ipsorum audaciam
senteciam sue victoriam causarum consueuerunt repor-
tare; unde super hoc prouidere volentes, statuimus, quod
deinceps quisquam, cuiuscunque status uel condicio-
nis existat, propter causam consanguinei uel cuius-
libet familiaris aut seruitoris ad iudicium venire
non presumat. Qui si contra facere presumpserit, pe-
na, que dicitur pyathnadresza nostre camere appli-
canda puniatur.

Pro criminibus citati.

19. (22). Contigit eciam, quod dum aliqui pro ~~quibuslibet~~ aliquibus
criminibus et delictis ad nostram audienciam euocan-
tur, nominant dominos et quoslibet ipsorum supe-
riores, allegantes, quod mandato et auctoritate suo-

rum dominorum et superiorum huiusmodi crimina et delicta commiserunt. Verum quamuis aliquibus temporibus contra racionem fuerit obseruatum, quod huiusmodi malefactores per eandem nominacionem ~~a pena~~ liberabantur, tamen quia huiusmodi nominacio continet in se errorem intollerabilem, ex eo, quod directe contrariatur precepto diuino, vnde nos attendentes, quod ~~pena~~ suos tantummodo ~~teneat~~ actores, et secundum canonicam equitatem nominacio in delictis non vendicat sibi locum, statuimus, quod citati pro quibuslibet criminibus teneantur respondere, non obstante qualibet predicta nominacione, eciamsi super hoc priuilegijs nostris vel nostrorum predecessorum essent convincti ~~communiti~~, quo quantum ad hoc, ut perniciosa et erronea, cassamus ~~reuocamus~~ et irritamus. In hereditarijs vero et in alijs quibuslibet questionibus per citatos in nostro iudicio nominati; si nostram iuris diccionem nolentes ~~voluerint~~ declinare, nolentes in se accipere easdem questiones, decreuimus, quod extunc predicti citati, cuiuscunque sint status et condicionis, habeantur pro conuictis. [28, b.

[facta tenent in]

[et delictis in nostro iudicio iudicentur et deuicti pena puniantur et]

[causis]

De citacionibus.

20. (23). Possibilitas racionis hoc dictat, quod iudices pro exercendis suis iudicijs habeant ~~certos~~ suos ministeriales seu officiales: quapropter ~~statuimus~~, quod penitus nullus iudex per ~~alium aliquam~~ alteram personam, quam per ~~certum~~ suum officialem seu ministerialem faciat et expediat suas citaciones, excepto hoc, si aliquod crimen in iudicio vel ~~in~~ curia iudicij recenter et de nouo committatur, tunc pro huiusmodi crimine per quemlibet familiarem liceat fieri citaciones. [29, a.

~~De exaccionibus (?)~~*) De cittacionibus.

21. (24). Preterea ~~quandoque~~ presidentes, ~~quandoque~~ et ipsorum officiales vel notarij ~~aut eorum~~ vel familiares aliquos maliciose laboribus et expensis grauare volentes, vel pro vexacione redimenda aliquid in peccunia vel ~~aut~~ in alijs rebus extorquere ab eisdem cupientes, ~~quamuis penitus nihil habeant cause seu questionis~~, aduersus eosdem faciunt et procurant diuersas citaciones. ~~Idcirco~~ Preterea statuimus, quod si aliquis citauerit vel citare procurauerit aliquem sine legittimo actore, wlgariter przes prawda, taliter ~~citato ipse~~ citans vel procurans talem citacionem, penam ~~wlgariter~~ pyanthnadzescza [citato] soluere

*) može taky Cittacionibus!

tereatur: prohibentur castellanis et quibuslibet iudicibus seu subiudicibus, quod deinceps sine certo actore et causa non expressa, non dent aliquas citaciones. [nullas debeat dare]

Dum allegatur unus (?) in remotis.

22. (25). Item dum aliquis pro hereditate citatur, et comparens in iudicio plerumque maliciose opponit, quod quia Petrus vel Iohannes in partibus remotis est constitutus et sit coheres eiusdem hereditatis, quamvis forte nihil iuris habeat ad eandem, ideo dicit, se non teneri respondere pro eadem hereditate. Quapropter statuimus, quod talis Petrus et Iohannes in iudicio nominatur, de mandato iudicis in aliquo in alio eminenti loco vel circa parochiam, de qua est hereditas, pro qua eadem questio movetur, per ministerialem tribus vicibus publice proclamando, ad prosecucionem seu defensionem cause ad certum locum et terminum debebit citari; quo non comparente, extunc ipsius contumacia seu absencia non obstante, ad decisionem seu diffinicionem cause licite procedatur per sentenciam diffinitivam. [parochia] [29, b.

De contumacia et pigneribus boum.

23. (26). Experiencia nos docuit, quod quandoque non contumaces pro contumacibus vel ipsi contumaces modum tamen excedendo, pro contumacia puniuntur et gravantur, videlicet in eo, quod cum aliqua villa pigneratur, ubi sex boves fuerant recipiendi, XXX^ta vel XX^ta recipiebantur, et antequam ad locum debitum depellebantur, per modum rapine in non modicam pauperum destruccionem dividebantur et consumebantur. Ideo statuimus, quod pro prima contumacia punienda, ministerialis cum duobus famulis iudicis ad villam accedens, sicut alias premissum est, cum dominus ville tantum et culpabilis fuerit, in duobus bobus duntaxat impignoretur; si autem kmethones extiterint culpabiles et citati contumaces, quilibet eorum tantummodo in uno bove impignoretur; et idem decrevimus pro secunda contumacia faciendum et observandum. Si autem tercium fuerint dominus una cum villanis contumaces, decrevimus, quod contumax causam pro qua dinoscitur esse citatus, perdat et ab ea cadat per sentenciam iudicantis. Declarantes, quod dicti boves impignorati per ipsos iudices in estate duabus septimanis, in hyeme vero octo diebus absque aliqua destruccione [XXXX^ta] [et faciendum] [30, a.

debito modo per ipsos iudices ~~obbrevientur~~. Volentes et decernentes, quod dicti boves impignoraticij sine pena cuiuslibet contumacie tantummodo nobis et iudici applicentur. Decrevimus eciam et statuimus, quod ~~si~~ predicto ministeriali sic deputato per iudicem ad eandem ~~im~~pignoracionem cum familia ipsius iudicis villa pignoranda per dominum ville et villanos non admissa ~~permittatur~~ ~~impignorari~~ iuxta premissam limitacionem vel ipsa ~~pignora~~ habita et per eosdem dominum vel ~~aut~~ villanos in villa vel ante villam seu in via violenter recipiantur, dolum, ~~et~~ rebellionem eorundem puniendo, volumus, quod penam, que ~~vulgariter~~ dicitur pyathnadzescza idem rebelles nobis et iudici solvere teneantur, et nichilominus cum alia pena pyathnadzescza eadem pignora denegata vel violenter ablata integraliter assignare teneantur. Qui si in dandis pignoribus predictis et in satisfaciendo de penis premissis fuerint dolosi et rebelles, ita ~~quod~~ iudex forte non sufficiat propter potenciam eorundem, ad puniendum et impignorandum eosdem, volumus ~~et~~ decernendo, quod pena, que ~~voca~~ dicitur pyathnadzescza ~~nostre camere applicanda~~ puniantur. || [ministeriali]   [premissa]   [vel repercuciantur]

De ~~pe~~ dolo et contumacia et pigneralis iudebile.   B (27) = 25.

24. (28) Preterea quia per frequentem pauperum impignoracionem plerumque pauperes plurima dampna et oppressiones multiplices paciuntur, videlicet in eo, quod ceteri tam et in tursis, non per modum iusticiarie potestatis ad aliquam villam impignoratores accedentes dampnabiliter et plerumque absque iudicis mandato et sine culpa domini ville vel villanorum committere plurimas presumant rapinas; quapropter super hoc ~~providere volentes~~ statuimus, quod deinceps iudex vel subiudex ad ~~im~~pignoracionem faciendam non plures quam duos famulos cum ministeriali transmittat, et ~~quod~~ sine culpa vel sine causa vel non condempnatos seu convictos aut in iudicio non confessos ipse iudex non presumat nec permittat impignorare. Quod si ipse iudex vel aliqui alij quavis auctoritate vel pocius propria temeritate et presumpcione impignorare et pocius rapinas committere presumpserint, decrevimus precipiendo, quod pecora, vel quaslibet alias res racione impignoracionis ablata et recepta, iudex domino ville impignorate vel villanis ~~ville~~ eiusdem asserentibus, indebite et contra iusticiam se esse impignoratos, remota et cessante qualibet difficultate eadem pignora ~~integraliter~~ et ex toto super fideiussoria caucione restituere ~~teneatur~~, termino eidem   [31, a.   [quid]

domino ville vel villanis impignoratis ad ostendendum
suam innocenciam assignato. ~~Et~~ Nichilominus ut auda-
cia et temeritas impignoracionum ~~ancium~~ restringatur, decre-
vimus, quod dum premisso modo sine culpa impi-
gnorati ~~patefecerint suam~~ innocenciam, quotquot per- [31, b.
sone fuerint in dicta ~~im~~pignoracione, iudex vel subiu-
dex, qui fuerint in mandato ~~ando~~, pro quolibet ipsorum
penam, que vocatur pyathnadzescra ~~pyasthnadzescra~~ noverit se in-
cursurum, domino ville impignorate persolvendam.

De pena szedmdzesant. [30, b.

25. (27). Preterea pena ⸢szedmdzesanth⸣, que consueverunt nostro fisco ~~sive~~
~~nostre camere~~ curie applicari, ~~que vulgariter dicitur szedm-~~
~~dzesath~~, statuimus, quod tantummodo in quatuor casibus
~~causis~~ infrascriptis, ~~et~~ non pluribus nostre ~~camere~~ curie appli-
cetur. Primus casus ~~est de~~ incendiorum, ubi accusatus
de incendio iuxta formam iuris ~~minime~~ non se poterit
expurgare. Secundus casus ~~ubi aliquis accusatus de~~
~~violencia~~ sive spoliorum ~~publice strate, defecerit~~ in sui ⸢dum quis deficit⸣
expurgacione. Tercius casus ~~ubi aliquis in iudicio~~ gladii vel cultelli exempcio
in iudicio, hoc dum aliquis parum pendens nostrum iudicium gladium
~~iudicium nostrum parum pendens, cultellum vel gla-~~
vel cultellum presumpserit extrahendum,
~~dium presumpserit extrahendum~~. Quartus casus protervitas et rebellio,
hoc est dum aliquis iudicatus et condempnatus ~~et~~ iussus ⸢fuerit⸣
satisfacere vel sufficientem ~~fideiussoriam~~ caucio-
nem ~~prestare~~ dare et facere contempserit et de iudicio per
suam rebellionem discesserit, ~~non prestita~~ predicta
caucione. Volumus, quod ~~premissa~~ pena in premis-
sis quatuor ~~casibus~~ nostre ~~camere~~ curie applicetur.

De contumacia.

26. (29). Actor procurat ad causam reum citari, reo in
termino comparente, actore vero totaliter ~~se~~ absentante,
decrevimus ob contumaciam actoris, que est maior
quam rei, ipsum reum causam obtinuisse. Si autem
reus ⸢non curaverit⸣ parere in termino sibi assignato ~~non curaverit~~,
actore per se vel ~~suum~~ nuncium comparente, decre-
vimus, quod pro huiusmodi contumacia reus ~~duo-~~
~~rum boum~~ pena mulctatur.

Patet ex se capitulum.

27. (30). Licet in pluribus casibus celeritas commendetur,
tamen eadem celeritas in iudiciis et causis expediendis
racionabiliter quandoque est restringenda, ex eo, quod
iudicantem ~~oportet~~ cuncta rimari. Ideoque statuimus,
quod si aliquis super capitali hereditaria questione
primo, secundo et tercio citatus, non comparuerit contu-

maciter in termino sibi assignato, et ob contumaciam eiusdem citati, actor in tercio termino per iudicem decernatur et diffiniatur in veram possessionem eiusdem hereditatis mittendus, et ab omni iure eiusdem hereditatis et ipsius qualibet vendicacione per iudicis sentenciam dictus reus decernatur et pronuncietur cecidisse. [32, a.

Si autem questio fuerit personalis, puta pro debito vel pro quibuslibet rebus obligatis, et primo, secundo, tercio termino citatus contempserit aut vel neglexerit in termino sibi assignato parere, decreuimus, quod creditor quarumlibet rerum obligatarum post tercium terminum per senteciam iudicis distrahendi et alienandi auctoritate iuris plenam habeat facultatem; ita tamen, quod si res obligate, distracte et alienate auctoritate premissa minoris valoris inveniantur et existant tempore alienacionis, quam fuerit pecunia credita, et ipse creditor pro summa pecunie per ipsum credite simpliciter et sine aliqua condicione tamquam pro dicta summa pecunie receperit sufficientes sibi et non quod alii idem creditor de sua negligencia debebit imputare. Sed si condicionem creditor apposuerit circa res obligatas maioris vel minoris quantitatis, si pro minori pecunia res obligatas alienauerit, debitor per in iudicem decernatur credite pecunie summam adimplere; si vero pro maiori summa pecunie res alienauerit obligatas, residuum quod quid fuerit ultra summam creditam, debitori creditori restituere teneatur. [32, b.

Margin notes: [aliis] [cumque] [con-] [vadium] [sibi] [obligatas]

De probacionibus violenciarum

28. (31) Preterea, ut calumpniis via precludatur, statuimus, quod si aliquis alias bone fame in iudicium pro quibuslibet violenciis evocatur, actor teneatur, quod asserit, comprobare, alias reus tantummodo proprio iuramento se valeat expurgare.

29. Item si aliqui fuerint aliqui(s) eiusdem parochie sive districtus et de furto quarumlibet rerum aliquis alium [aliquarum] in iudicium voluerit evocare, statuimus, quod infra annum tantummodo inculpatum de furto habeat evocandi facultatem. Si vero anno elapso questionem eandem voluerit movere, quod tunc asserit, racionabiliter per ydoneos testes teneatur comprobare.

De creditore panni.

30. (32). Finem litibus imponere cupientes, statuimus, ~~ut~~ quod
si aliquis civis vel ~~aut~~ creditor pannos vel ~~aut~~ alias merces
alicui terrigene ad prestanciam dederit, aut mutuo
concesserit, preter literam obligacionis, in qua constabit debebit (?),
~~vel de debito~~, cuius agens pro debito suo, probabit
per testem talem contractum initum secum et ~~probans~~ ‖ [33, a.
~~iudicialiter~~ [obtinebit. Alias reus negans debitum, [bonis iudicio aliter non]
per proprium iuramentum prestitum ab impeticio-
ne agentis absolvetur.

De probacione sue nobilitatis.

31. (33). Nobilitatis ~~stirpes~~ ex progenitoribus ~~earum~~ ori-
ginem semper ducunt, quorum processum nati de
genologia approbare ~~eorum~~ fideli testimonio con-
sweverunt. Si quis itaque dicat se nobilem aut il-
lustrem et ceteris nobilibus hoc negantibus asserat
se parem, ad probandum se ~~sue~~ genologie nobilitatem
~~tenetur~~ inducere sex nobiles viros, de sua stirpe ge-
nitos, qui iurando dicent, quod ipse [frater] sit [eorum
et de domo ac stirpe ipsorum paterna procreatus.

De probacione vulnerum.

32. (34). Accepimus, quod Petrus insequendo Iohannem
graviter in platea vulneravit; quod cum Iohannes
ad iudicium deduxisset, Petrus licet confiteretur, se
Iohannem vulnerasse, tamen asserebat, se ~~hoc fecisse~~ ex
inicio ipsius Iohannis [, qui ipsum Petrum prius vul- [fecisse]
neravit, quod ipse ~~idem~~ Petrus asserebat se probatu-
rum. Nos itaque in tali casu decrevimus, ipsius
Iohannis probacionem fore admittendam super eo,
quod in platea ~~Petrus~~ dum ipsum Iohannem inse-
queretur ‖, vulneraverit, cum dictus Petrus non vi- [33, b.
tam defendendo, sed iniuriam sibi alias illatam
ulciscendo, Iohannem noscitur vulnerasse.

De ffurto mellificiorum.

33. (35). Item Petrus ~~Iohannem~~ traxit [Io.] ad iudicium, as-
serens, quod apes vel mellificia ipsius Petri [tempo-
re] [nocturno] furtim ad domum suam deportasset,
quod asse ~~offe~~rebat se probaturum. Iohannes vero diffi-
tebatur, se hoc fecisse, sed dicebat se proprium suum
mel, ut decuit, ad propriam domum deportasse. Tan-
dem Petrus per iudicem pluries interrogatus, si per
eos, qui vidissent apes seu mellificia ipsius Petri
per Iohannem recipi et ad domum [~~suam~~ deportari [ipsius]
intencionem secum ~~suam~~ posset probare, Petro responden-

B. II.

te, quod tales testes ~~de visu~~ demersos (?) nullo modo ~~posset~~ test habere, nos itaque statuendo decrevimus in tali casu iuramentum Iohanni imponendum, si alias fuerit bone fame, pro expurgacione asserenti, quod proprium suum vel deportabat.

De vulneribus matris, sororis, vxoris et ffilie. Ca m.

34. (36). Preterea Petrus contra Iohannem deposuit cum querela, quod sibi quatuor vulnera intulisset, Iohannes vero fatetur se hoc fecisse ex eo, quia armata manu domum ipsius Iohannis invasisset et in eadem invasione matrem vel sororem, ~~vel~~ aut vxorem ~~vel~~ aut filiam sibi vulnerasset; quod vulnus licet per ministerialem conspectum et visum fuisset obtulit se probaturum, tamen idem ministerialis interrogatus per iudicem, negavit se ~~predictum~~ proprium vulnus vidisse et conspexisse. Et quia post negacionem ipsius ministerialis idem Iohannes predictum vulnus matris sue illatum, per alios ydoneos testes, qui predictum vulnus viderunt et conspexerunt, offerebat se probaturum, ~~nos~~ itaque in tali ~~et~~ simili casu decrevimus, eundem Iohannem ad producendum predictos testes fore admittendum. [34, a,

De vulnere illato.

35. (37). Querelam Petrus deposuit de Iohanne, quod ipsum vulnerasset, Iohannes vero constanter ~~astrue~~ asserebat, ~~quod Petrus~~ se ipsum vulnerasset, quod ~~offere~~ asserebat se legitime probaturum. Nos autem in tali casu ~~credimus~~ diximus distinguendum, quod si in contencione et discordia Iohannes asserit Petrum se ipsum vulnerasse, tunc Iohannis probaciones sunt admittende; si autem extra omnem contencionem et discordiam Petrus fuerit vulneratus, tunc, vt est moris, ~~dicimus~~ Petri iuramentum admittendum. [dicimus] [34, b.

De testimonio pro excommunicato obicitur.

36. (38). Per experienciam ~~di~~dicimus, quod sentencia excommunicacionis testibus inducenda maliciose plerumque consuevit opponi, ex qua opposicione fallebat ~~titubat~~ oppressio veritatis. Unde circa eandem excepcionem sic diximus statuendum, quod cum aliquibus testibus producendis fuerit obiecta excepcio excommunicacionis, producens testes eosdem absque sue cause vulneracione alios testes, si potest, nominandi et producendi plenam et liberam habeat facultatem. Si ~~vero~~ autem non poterit alios testes nominare

vel habere, preterquam eos, quibus obicitur sentencia
excommunicacionis, ~~volumus, quod cuius fuerit sen-~~
~~tencia excommunicacionis~~, debito modo, scilicet cum
sufficienti caucione iuratoria vel fideiussoria de pa-
rendo vel satisfaciendo cum omni reverencia requira-
tur et petatur, quod eisdem testibus excommunicatis,
ad perhibendum ~~tantummodo~~ testimonium et subve-
niendum veritati, ne veritas opprimatur, benefi-
cium absolucionis impendat. Quod si excommunica-
tor premisso modo petitus pro testimonio perhiben-
do, denegaverit beneficium absolucionis, cum huius-
modi ~~postulantes~~ veniam et absolucionem, quantum [protestacione
ad deum || testantur ~~censeantur~~ absoluti, volumus et decreui- [35, a.
mus, quod extunc absque aliqua causa vulneracio-
ne testimonia eorundem testium per iudicem reci-
piantur et habeant ipsorum testimonia ~~firmitatem~~ facultatem.

De teste mediatore admittendo in tali casu.

37. (39). Conradus domum vendicabat a Dominico et
ad probandam suam intencionem Conradus sex
testes iusta iudicis mandatum produxit, quorum
primus testis [~~fuit Iacobus patruus~~ ipsius Conradi [Petrus]
~~et~~ mediator seu compositor amicabilis alias in ea-
dem causa erat, quem ipse Dominicus, dum testes ipsius se-
cundum consuetudinem nominarentur in iudicio,
neglexit revocare pro ~~sibi~~ huiusmodi consanguineita-
tem ~~opponendo~~. Demum circa testium iuramen-
tum predictus Dominicus testimonium predicti ~~pa-~~
~~trui~~ propter predictam consanguineitatem constan-
ter asseruit non valere et sic dicebat se causam
eandem obtenturum. Nos itaque considerantes, quod
amicabiles compositores seu mediatores consanguinei
esse consueverunt, declaramus, in tali casu testi-
monium predicti patrary (s) ~~Iacobi patrui~~ pro Conrado ~~valere~~.

De prescripcionibus.

38. (40). Cum ~~Quum~~ prescripcio propter segniciem et pigri-
ciam || dominorum sit instituta, decreuimus et sta- [35, b.
tuimus, quod si aliquis credit et reputat, se habere
aliquod ius ad aliquam hereditatem, quam aliquis principaliter
~~presencialiter~~ possidet, si infra tres annos et tres
menses tempore pacis et concordie sustineat et pa-
ciatur, ipsum possessorem possidere ~~eandem~~ here-
ditatem pacifice et quiete, ita, quod sibi, licet
presente, et cuius presenciam sive sufficienciam ha-

[et infra predictum tempus videlicet trium annorum et trium mensium]

buerit, non moveat aliquam questionem, extunc ab omni iure et vendicacione eiusdem hereditatis censemus eundem cecidisse.

39. Si autem aliquis in obligacione teneat aliquam hereditatem, dec[reu]~~rev~~imus, quod idem obligans vel ipsa obligat[cione]~~ore~~ non ~~existente~~ [obstante] vel deficiente, quilibet ipsius consang[u]initate vel [con]~~af~~finitate proximior[um], coram iudice nostro, dum ipsius [presenciam] ~~copiam~~ potest habere, vel saltem in parochia [ipsius] ~~eiusdem~~ hereditatis ~~obligate~~ public[am]~~e~~ faciat ad minus semel in anno protestacionem vel in colloquiis generali, quod dicta hereditas in tanta pec[e]unia, prout est vel fuit in facto, sit obligata. Faciendo huiusmodi protestacionem [tunc] dictus obligans vel proximior [eiusdem] ~~ipsius~~, ut premissum est, infra triginta annos redimendi vel liberandi predictam hereditatem ~~plenam ac liberam habeat facultatem~~. Quod si non curaverit vel neglexerit per continuos ~~XV~~ [quindecim] annos dictam facere protestacionem, [extunc] ab omni iure hereditatis sic obligate senciat se cecidisse. [36, a.

40. Si vero sit mulier maritata et aliquam hereditatem, quam dicit et credit racione dotis vel quomodolibet ad se pertinere, si infra decem annos non curaverit vel neglexerit pro eadem hereditate questionem [attemptare] ~~intendere~~, ita, quod infra idem tempus ~~pacis et concordie~~ paciatur possessorem quiete possidere, extunc de[cre]~~xi~~vimus, quod eadem mulier [infra] ~~ab~~ omni iure eiusdem hereditatis eciam se cognoscat cecidisse.

41. Si autem ~~fuerit~~ vidua et eodem modo dicat et asserat aliquam hereditatem, quam aliquis possidet, racione dotis vel quolibet alio iure ad se pertinere et infra sex annos tempore pacis et concordie sustinuerit et passa fuerit eundem possessorem ipsam hereditatem quiete possidere, dec[e]rnimus, quod extunc ipsi possessori racione prescripcionis in eadem hereditate plenum ius sit acquisitum et mulier senciat se ab omni iure cecidisse. [tempore pacis] Volumus ~~autem~~ et decl[reuimus] ~~aramus~~, quod premisse prescripciones tempore pacis et concordie vendicent [sibi] locum; tempore autem g[w]uerrarum sive discordiarum nullatenus sibi locum debeant vendicare, sed tunc oportebit de salubri remedio eisdem providere. [36, b.

iusta discordiarum et querrarum qualitatem: ~~sicut et~~ de captiuis per Tartaros nullam volumus incurrere prescripcionem. [autem] [et pro ipsis]

De prescripcionibus.

42. (41). Franciscus deposuit querelam contra Gregorium, quod in ipsius hereditate posuit sepes, ~~et~~ intra illas sepes omnes fructus, quos fecit et facere poterat, percepit. Gregorius autem respondit, quod idem Franciscus in eadem villa die ~~ac~~ et nocte est et fuit insimul ~~cum ipso Gregorio~~ in eo per duos annos et tacuit, nec ipsum unquam ammonuit unico verbo pro sepibus predictis. Nos itaque attendentes desidiam seu pigriciam ipsius Francisci, declaramus in hoc casu ipsi Francisco duorum annorum obstare prescripcionem.

De prescripto Lucie post copulam, capitulum sequitur infra.

43. (42). Franciscus neptem suam Luciam, constitutam in etate infantili orphanam, cum bonis centum marcarum valentibus, tenendam et observandam in suam curam recepit, tempore vero procedente, ipsam, dum adhuc esset minor annis, de ~~viginti~~ duntaxat marcis maritauit. [XX I (s)] Deinde stando cum marito ~~post~~ quatuor annos eadem Lucia pro bonis residuis restantibus ultra predictas ~~viginti~~ marcas, Francisco suo avunculo mouet questionem; [37, a.] Franciscus autem respondit, quiam longo tempore ~~post contractum~~ matrimonium, ~~per quatuor annos~~ nunquam fuit ammonitus ~~pro bonis vel pro rebus predictis~~. Nos itaque predictis ~~talibus~~ casibus prouidere volentes, declaramus et statuimus, quod predicta Lucia, postquam cum marito steterit per tres annos et tres menses, infra eosdem ad causam non prouocando, siue fuerit minor annis siue maior, de cetero non poterit ~~nec debebit~~ agere pro quibuscumque bonis ~~vel~~ aut rebus residuis, obstante sibi trium annorum et trium mensium taciturnitate et prescripcione. [XX I] [contraxit, respondente Lucia, quatuor annis, pro quibus rebus Franciscus] [neque valebis]

De vendita hereditate pro C marcis.

44. (43). Franciscus vendidit Gregorio hereditatem pro centum marcis, pro qua Gregorius statim XL marcas exsoluit, residuam pecuniam in certis terminis promittens se soluturum, et sic idem Gregorius per quatuor annos pacifice et quiete, non facta totali solucione tenuit et possedit predictam hereditatem. Demum prope finem quarti anni, idem Gregorius emptor reliquam pecuniam offert se daturum et soluturum Francisco venditori; Franciscus vero nititur et querit [37, b.]

quod possit rescindere eandem vendicionem, cum per tan-
tum tempus non fuerit sibi totalis solucio facta. Qua-
propter nos declaramus et statuimus, propter quietam
et pacificam possessionem ~~habitam per tres annos et tres
menses~~, ~~predictam~~ vendicionem perpetuam habere fir-
mitatem, obstante tanti temporis taciturnitate et pre-
scripcione.

De tritico mutuato.

45. (44). Franciscus Gregorio ~~jus~~ mutuavit ~~viginti~~ XXXla mensuras
tritici, quas pluries monitus, non restituit; Gregorius vero
~~autem~~ quesivit ab ipso Francisco, quando sibi predic-
tum triticum mutuasset? ~~Respondit~~, quatuor annos ~~fu-
isse~~ (iam) elapsos. Nos ipsi Francisco imposuimus silencium
propter tanti temporis decursum.

De przyszanth recipiendo.

46. (45). Si licet pro redimenda pauperum ~~vexacione~~ dudum
solucio dicta vulgariter [~~trezne~~, que consweuerat iudici [trzinacze seu czesne]
presidenti seu diffinienti aliquam causam applicari,
fuerit sublata et extincta, tamen eadem solucio exquisi-
to colore sub alio nomine [~~quod dicitur pamyanthne~~, [dicta pyathne seu pyathnacze]
dinoscitur esse innovata, que videtur transcendere pre-
dictam solucionem. Unde circa hoc modum imponere
cupientes, decernimus, quod in causis hereditariis vel
non hereditariis, ~~attamen~~ tam magnis [, iudex pretextu dicte [seu causis]
solucionis ~~pamyanthne~~ [ultra quatuor grossos exigere [pyathne seu pyath-
et recipere non presumat, in minoribus vero causis tan- nacze] [38, a.
tum~~modo~~ [duos grossos exigendi habeat facultatem. [et non plus]

De mortuis et finitis causis non reterminandis.

47. (46). Quamvis negocia mortua et finita quasi contra
naturam difficile sit retractare [, tamen reperiuntur non- [et vivi facere]
nulli, qui coloribus exquisitis mortua et finita nego-
cia moliuntur refricare, videlicet in ~~hoc, quod li-
cet~~ quantum aliqui fratres vel sorores cum fratre sint adivisi,
cem in bonis [paternis] separati [et divisi, tamen, si
contingat, quod aliquis eorumdem fratrum in ques-
tione hereditaria accipiat contra se senteneiam diffi-
nitivam, postmodum alter [ipsorum accedens ad pre- [frater
senciam iudicis allegat, se contemptum et ~~ad~~ eandem
questionem, tamquam illum, cuius intererat, non vo-
catum, postulans ex hoc, ~~debere~~ delere eandem senteneiam
retractari, et sic huiusmodi sentencia per talem ~~peti-~~
postulacionem [consueuit era retractari. Unde nos volentes, quod [et peticionem]
in huiusmodi litibus certus finis habeatur, statuimus

quod ubi fratres vel soror cum fratre fuerint ~~ab~~ invicem ~~in bo-~~ patrimonio
~~nis paternis~~ divisi vel separati, si contingat unum ipsorum
in hereditaria questione contra se diffinitivam [sentenciam]
[reportare], alteri ~~ipsorum~~ eorum postmodum ~~penitus~~ interdicta sit [seu infringendi]
potestas ~~infirmandi seu~~ arguendi [sentenciam] [eandem], sed [38, b.
pro parte hereditatis duntaxat ipsum contingente [, ~~maiori~~ [seu concernente]
~~de questionem~~ quam] plenam habeat facultatem. Si vero huius-
modi fratres vel frater cum sorore non fuerint in bonis
paternis [ab invicem divisi et separati, si ~~sunt~~ fuerint ~~quod~~ ad an- [non fuerint]
nos legitime etatis et habentes plenam discrecionem, vo-
bimus (?), quod in hereditate, pro qua questio agitatur ~~vel~~ aut
ventilari speratur, per ministerialem, ut in alia constitu-
cione docetur, ~~trinum~~ [citacionis pr edictum [publice] propo- [terminus]
natur, citando, quod si sit aliquis, qui habeat vel possit
habere aliquod ius in dicta hereditate vel ad hereditatem,
aut sua quomodolibet intersit, die prolunc assignato ve-
niat et compareat, ius suum ostensurus ~~et defensurus~~.
Alias si post talem citacionem eo, cuius intererat, non com-
parente, diffinitivam sentenciam super eandem hereditatem
proferatur, ~~cuilibet~~ [postmodum venienti et volenti ean- [quoniam]
dem sentenciam arguere et refricare seu innovare, sit in-
terdicta potestas, sed ipsam sentenciam decernimus perfe-
ctum habere vigorem et optinere.

De equo subtracto.

48. (47). Nagod villanus deposuit querelam contra suos
vicinos villanos, quod cum equus [tempore] [nocturno]
fuisset sibi subtractus, idem Nagod cum instancia [39, a.
requisivit et pecijt eosdem suos ~~vicinos~~ villanos, ut
per vestigia eundem furem pro eodem equo rehabendo
insequi [ipsum adiuvarent; villani vero furem insequi re- [equum]
cusarunt et ita Nagod predictum equum amisit. Nos i-
taque in tali casu declaramus, predictos villanos ad
solvendum equum predicto Nagod condempnandos.

De mutilacione digitorum.

49. (48). Petrus conquestus est ~~de~~ quod [Iohannes, ~~quod~~ ipsum
quatuor digitis in manu gladio mutilasset, quod Io-
hannes ~~se~~ fecisse se negavit. Et quia idem Petrus pro ea-
dem mutilacione post annum elapsum satisfaccio-
nem habere petebat, nos itaque in tali casu eundem
Petrum ~~mettercium~~ 5 pronunciamus iuraturum, quod
predictam mutilacionem quatuor digitorum habuit a Io-
hanne.

De eodem dum sentencia transit in rem iudicatam nyenagany l

50. (49). Petrus agebat contra Iohannem iudicem, quod

in causa, quam coram ipso habuit, iniustam et iniquam sen-
tenciam contra ipsum promulgavit, a qua sentencia, quando
ipsam tulit, eundem iudicem non provocavit vulgariter nye-
naganyl. Nos itaque huiusmodi sentenciam iudicis, que non
fuit aliqua provocacione suspensa, [falsam] declaramus transivisse in rem iudicatam, predictum fra- [39, b.
trum ad penam [prefixam] debitam condempnantes, alyas pro iudici-
bus per expressam.

De eodem de sentencia et re iudicata et refricacione etc.

51. (50). Falco pro hereditate agebat contra Henricum, Hen-
ricus autem opposita longi temporis prescripcione, ipsam
prescripcionem, ut debuit, probavit; iudex autem ipsum vero predictum
Henricum absolvit ab eadem [impeticione, silencium Fal- [prescripcione
coni imponendo. Post hec veniens Nicolaus iunior [fra-
ter] Falconis], refricat et innovat [revocat] eandem questionem. Nos
itaque finem litibus imponere cupientes, declaramus,
eundem Nicolaum fratrem minorem [minorem] predicti Falconis
non esse audiendum, et sentenciam iudicis dicimus trans-
iuisse in rem iudicatam.

De molendinatore inter fratres.

52. (51). Franciscus, Falco et Henricus, tres fratres haben-
tes unum molendinatorem, Henricus tercius frater, pro qui-
busdam ipsius molendinatoris excessibus, coram iudice
dato vel electo debito modo ipsum molendinatorem iu-
dicare precepit. Demum Falco alter frater veniens, con-
queritur de Henrico, quod ipsius molendinatorem iudi-
casset et condempnasset. Nos itaque attendentes, quod [40, a.
liceret licet cuilibet de iure prosequi suam iniuriam, declara-
mus [predictum Henricum iuste et bene iudicasse. [itaque

De relictis alias puscyzna.

53. (52) Abusiva consvetudine noscitur esse observatum,
quod cum aliqui kmethones de hac vita absque prole de-
cedunt, ipsorum omnia bona mobilia et immobilia vulgariter
nomine puszyna eorundem conswerunt occupare. Unde
nos [eandem abusivam conswetudinem reprobantes, sta- [huiusmodi]
tuimus, quod de bonis eorundem decedencium, si tan-
[recipiatur] tum [reperiatur ibi in eisdem, calix [pro marca cum di- [puszczyna]
midia dandus ecclesie parochiali comparetur, reli-
qua vero bona ad proximiores consanguineos vel affi-
nes cessante quolibet [impedimento devolvantur. [cuiuslibet]

De equo sano accomodato.

54. (53). Nicolaus deposuit querelam de Mathia, quod
licet equum sanum sibi [commodasset seu concessisset,
[ad dictam viam tanquam amico]

~~ad certam viam tamquam amico~~, tamen idem Mathias eundem ~~equum~~ sibi restituit claudicantem. Mathias vero respondit, bona fide equum eundem tamquam proprium se equitasse et servasse, nec ~~sciret~~ scit, unde sibi eveniret ~~eadem~~ lesura. Nos autem declaramus in tali casu, predictum equum infra duas septimanas quiete absque aliquo labore per eundem Mathiam observandum; quia equus si infra predictum tempus non convaluerit, extunc pro eodem equo, prout poterit, amicabiliter componere teneatur. [40, b. [fore]

De Kmethone occiso per Kmethonem.

55. (54). Si licet antiquitus fuerit observatum, quod kmetho alium kmethonem occidendo, solutis tribus marcis grossorum, a pena homicidij liberabatur, tamen quia huiusmodi pena non sufficiebat ad debitam coercionem, unde nos statuimus, quod kmetho occidens kmethonem pro pena homicidij castellano, ~~in qua~~ cui homicidium commissum fuerit, vel ei, cui ius pervaserit, quatuor marcas ~~persolvat~~, consanguineis ~~vero~~ sue amicis proximioribus sex marcas decrevimus persolvendas. Qui homicida si non fuerit in solvendo, captus pena capitali puniatur.

Sequitur de homicidio cam.

56. (55). Item si plures, puta tres vel quatuor de homicidio alicuius accusantur, licet antiquitus per iuramentum accusatorum omnes pena homicidij puniebantur, nos tamen huiusmodi iuramentum restringentes, statuimus, quod unus tantummodo per iuramentum actoris de homicidio condempnetur et puniatur, consortes vero eiusdem accusati per probos et ydoneos testes de homicidio et vulneribus se teneantur expurgare, alias deficientes in expurgacione puniantur. [41, a.

De morte casuali.

57. (56). Item quacumque morte casuali et inopinata contingat aliquem de hac ~~luce~~ vita migrare, puta de arbore cadendo, vel in aqua submergendo, aut alio quovismodo, statuimus, quod pro tali homine sic decedente nulla questio penitus moveatur. Item dum ignoratur, quis commisit homicidium, decrevimus, quod castellanus de hoc non moveat aliquam questionem, sed consanguinei et proximiores culpabilem inquirentes causam, dum poterint, prosequantur iuxta iuris formam. De occisis, ut violenta audacia &c.

58. ~~Vt violentorum~~ audacia refrenetur, statuimus, quod dum miles parem sibi militem occiderit, pro capite LX, pro mutilacione cuiuslibet membri XXX, et pro simplici wlnere XV marcas soluere teneatur. Item omnia homicidia qualitercumque et a quibuscumque perpetrata fuerint et comissa, iure Polonicali iudicentur.

De capite matris soluendo. [41, b.

59. (57). Laurencius conqueritur de Martino, quod sibi matrem interfecit, Martinus respondit, quod Laurencius non fuit de legitimo ~~matrimonio suo~~ thoro procreatus, [iure matrimonio] ex eo, quod eum asserebat, ~~ipsum esse~~ filium mulieris vagabunde. Nos in tali ~~et simili~~ casu dicimus; caput matris exsoluendum seu obtinendum. [autem]

Quod raptores infames habeantur.

60. (58). ~~Sunt~~ Cum nonnulli, qui per indiscrecionem victum longi temporis ~~breui hora~~ consumentes, hora assumunt sibi extra propria occasionem diuagandi et taliter diuagantes, aliena rapere ~~non formidant. Vt igitur tales a qualibet occasione diuagandi~~ saltem formidine pene retrahantur, statuimus, quod taliter diuagantes ~~re~~ et rapinas committentes, quibuslibet eorum bonis, que habent, ipso facto sint priuati. Et si contigerit huiusmodi fugitiuos et diuagantes nostre gracie reconciliari, volumus nihilominus, quod inter suos pares ut infames habeantur. [breuiora]

De spolio occisi Rowanone.

61. (59). Consuetudine anti ~~iniquissima~~ quissima ministerialium obseruatum extitit, quod dum ad aliquem in via occisum vocabantur, ipsum vestibus, in quibus ~~fuerat~~ occisus iure ipsorum, quod ipsi nominant Rowanne, exspoliabant. Vnde cum afflictis non sit addenda afflictio, eisdem ministerialibus prohibemus de cetero quolibet occisos spoliare seu exuere, sed tantum ~~modo~~ vnico grosso contententur, quem decreuimus eis dandum, dum pro labore per eum, qui ad aliquem occisum procurauerit eos euocare, donec de eodem homicidio questio totaliter fuerit diffinita. [fuerit] [42, a.

Pro pastis frumentis.

62. (60). Vt quilibet ~~alium~~ proximum indempnem vigilet conseruare, si aliquis alterius semina iumentis vel quibuslibet pecoribus maioribus depascat, statuimus, quod pro quolibet iumento uel pecore vnam quartam denariorum ~~pasto~~ vero dampnum is, cuius fuerint iumenta uel pecora, soluere teneatur. Item ait deuitendum

63. ~~Ad vitandum autem~~ quamlibet altricacionem

decreuimus, quod ad proximiorem castellanie curiam suis fuerit regali siue cuiuscumque iudicis eadem iumenta passus dampnum depellendi habeat facultatem, ita tamen quod sub testimonio vicinorum in propria domo passus dampnum [~~iumentis siue pecoribus per noctem seruatis~~, in cras- [autem] tino [ad proximiorem curiam castellanie [depellere teneatur] [iumenta vel pecora predicta.] [per noctem, dummodo remote sint curia seruare potest,]

De foro competenti.

64. (61). ~~Quum~~ Cum actor forum rei undique sequi debeat, volumus, ut si quis in iudicio iuris Theutunici contra reum dirigit suam accionem ~~dirigit aut~~ vel proponit, reus ~~actorem~~ ibi~~dem~~ super alia questione simili vel inequali reconuenire non poterit, sed suam litem aut causam coram iudice competenti, cum voluerit, agitabit. [42, b.

De incendiariis puniendis.

65. (62). Ex lege imperiali clara luce nobis constat, quomodo incendiarij et exustores ~~voluntarij~~ domorum, horreorum aut quorumuis bonorum [~~morte crudeli et~~ impijssima puniantur, quibus eciam inventis, si ad ecclesiam fugiant, patrocinium nullum ex hoc debeant obtinere, propter dampnati criminis seuitatem. Consueuerunt tales omnes, ut manus ~~effugiant~~ iusticie ipsos punire volencium, ut plurimum in ciuitatibus ~~vel~~ et villis Theutunicalibus permanere, ut accionem propositam contra eos eludant per iuris Theutunici defensionem; et sic sepius talium [maleficiorum] [crimina] remanent impunita. Vnde de nostrorum baronum sano concilio statuimus, ut accusatus de crimine incendij siue exustionis, eciam inuenti in ciuitatibus, ~~aut~~ villis Theutunicalibus, extra forum ipsorum trahantur et in iure Polonico tamen coram iudice competenti tenebuntur respondere, sentenciari et puniri pena digna ~~debebunt~~ iusta exigenciam criminis vel ~~et~~ eius probacionem. [volumus, ut morte] [43, a.

De virginibus stuprandis.

66. (63). Re vera non solum a malo, sed et ab omni specie mali quemlibet viuentem sub lege necessarium est abstinere, per quam refrenatur malorum audacia, ~~et~~ iustorum innocencia ~~tuta~~ tunc consistit. Sane quidam ad feditatem corpus suum, ut plurimum, protrahentes, et lasciuam vitam gerentes, deum non timentes nec temporalem penam formidantes, virgines stuprant, et mulieres polluunt violenter; et quando impetuntur ab eis in recenti, iure Theutunico volunt se tueri, ut facilius

eludant commissi criminis accionem. Visum extitit nostris nobilibus in colloquio generali, quod et nos decrevimus perpetuo observandum, ut tales oppressores virginum aut mulierum, si proclamaverint in recenti, iure polonico coram iudice competenti teneantur respondere et puniri, iuxta commissi criminis qualitatem.

De privilegio abutendo.

67. (64). Quum Cum secundum [patrum sanctorum decreta lex decernat illos amittere privilegij [auctoritatem, qui non utantur in eo concessa sibi potestate, plures sunt nostri [milites ius teutonicum habentes in multis ipsorum villis ex nostra et aut nostrorum predecessorum gracia eis facta, et tamen iure teutonico obmisso, tantum secundum ius polonicum se regunt in quibusdam. Statuimus, quod si in aliqua villa abusi sunt iure Teutonico, amplius per ius Teutonicum contra agentes non poterint se defensare. Propter quod volumus, quod ubi crimen est commissum, illo iure, quo illa villa tunc usa fuerit, debebit iudicari seu tunc terminari. [principium] [43, b. [nobiles et]

~~68. Statuimus, quod dum aliquis contra suum privilegium in qualicumque causa citatur, et exhibendo suum privilegium in iudicio amittit seragenam, si ipse actor citans per iudicem iussus renuerit iurare, se nesciuisse reum fuisse privilegiatum et privilegium habuisse, tenebitur restituere idem actor eandem seragenam. Secus esse volumus, si iuraverit, se nesciuisse reum fuisse privilegiatum.~~

De kmethonibus recedendis.

69. (65). Cum ex separacione subditorum bona dominorum sepius desertantur nulla [causa legitima ad hoc persuadentes, visum fuit nostris baronibus huic periculo non segniter obviare. Propter quod nostra voluntate est institutum, ut non plures kmethones aut incole [de una villa insimul possint ad aliam villam recedere, nisi unus vel duo, preter domini illius ville, in qua degunt, voluntatem, nisi in casibus hijs ex scriptis. Casus dum licet recedere, quando] ~~septis, vel si~~ [dominus ville opprimat [filiam ~~aut uxorem~~ sui kmethonis item dum pro ~~aut pro~~ excessu seu culpa heredis ibidem [villam bonis ipsorum depredentur, [° ~~vel in sentenciam excommunicacionis per annum duxerunt sui domini ex delicto~~. In ~~talibus casibus non tantum~~ [tres vel quatuor ~~eiusdem ville incole~~ [abire. [in illa] [simul possunt] [vxorem violenter aut] [44, a. [° Item quando excommunicantur kmethones domini ipsius ob delictum eius]

[In hijs nedum duo sed] [villani casibus vel kmethones simul]

B.II.

70

71

72

73

simi

possunt, sed et omnes inhabitantes ibidem recedant, quo placebit eis.

Inducitatis excepcio opponi non poterit. etc.

70. (66). ~~Similiter~~ [Si mulier] infantibus ad duodecim annos educalis, si tempore infancie [pueris] per quemcumque iniuria fuerit illa, ta aut patri ipsorum ~~tunc~~ mortuo, possunt illatam vio- lenciam agitare, pro qua agere non valebant propter de- fectum etatis contra ipsos impedientes ~~seu iniuriantes~~ aut iniuriam Et excepcio ~~prescripcionis eis~~ opponi non poterit, nisi ~~sum~~ tunc legitima etate in eis completa, infra tempus debitum a- gere neglegerint pro iniuriis [olim] eis [illatis, tunc obsta- bit eis excepcio prescripcionis propter negligenciam al- legatam.

De bona presumcione.

71. (68). Ut viri famose ~~et~~ iuste iurantes aliqua speciali prerogativa apud nos inter ceteros nostros fideles conto- tentur, statuimus de nostrorum baronum voluntate, ut si quis miles aut alius vir nobilis, cui aliqua questio furti numquam in iudicio mota fuit, [aut latrocinium] ~~de crimine furti aut latrocinii acuetur, par sibi est~~ propter bonam [ipsius] pre- sumpcionem habitam ~~de ipso~~ apud vicinos, [licebit illi] ~~per~~ proprio iuramento suo ~~protestacionem~~ a tali accusacione ~~se~~ se expurgare.

De pera tribus scotis et gladio, capitulum patet ex se.

72. (67). Egidius deposuit cum querela, ~~quod~~ cum in via obdormiuisset, Falco superveniens taliter dormienti re- cepit gladium et peram, in qua fuerunt tres scoti gros- sorum; et quamuis gladium et peram ~~sibi~~ restituisset ~~sibi~~, tamen tres scotos sibi non restituit, ipsos pro se vsurpans, Falco vero ~~reus~~, quamuis de pera et gladio confiteretur, et se eadem [offerret restituere] ~~restituisse fatetur~~, tamen de predictis tres sco- ~~tos~~ diffidebatur. Vnde nos attendentes, quod nullus de- bet res alienas attrectare domino invito nec rogatus, pre- dictum Egidium in tali ~~simili~~ casu decrevimus fore [admit- tendum] [ad iuramentum]. [44, 6.

~~De morsu canis.~~ De extinccione candele.

73. (70) ~~(69)~~. Item Egidius conquestus ~~est~~, quod canis Falco- nis ex incitacione seu impulsione ipsius Falconis tali- ter cum lesit et momordit, quod ex illo morsu osten- debat et asserebat se claudicare; Falco ~~vero~~ eandem [impulsionem] seu [incitacionem] canis diffitebatur. Et qua Egidius actor hoc non poterat probare, nos [autem] in simili ~~tali~~ casu declaramus, quod Falco per iuramentum proprium debet se expurgare.

∴

De morsu canis. (v).

74. (69). ~~Querelam~~ Item [deposuit] [Egidius] contra Falconem, quod cum [in domo ipsius ~~Egidii~~ facta fuisset ~~in vespere~~ conten- [vespere]
cio, ipse Falco superveniens candelam extinxit, qua ex-
tincta Egidius nescit nec scire potest, per quem in illa
contencione fuerit vulneratus. Falco vero licet [extinccionem [45, a.
candele] confiteretur, tamen ipsum Egidium ~~se~~ vulnerasse
diffitebatur. Nos ~~itaque~~ vero a predicto Egidio actore iura-
mento recepto, quod in predicta extinccione candele
nescit, per quem sit vulneratus ~~fuerit~~, predictum Falco-
nem, qua candelam extinguendo vulneri prestitit occasio-
nem, in vulnere duximus condempnandum.

De ove non apulta.

75. (71). Preterea de villanorum pastore deposuit Egidius,
quod ovem ad gregem impulsam et custodie pastoris com-
missam, de grege non rehabuit iterato ovem eandem; || pas- [45, b.
tor vero asserebat, se eandem ovem una cum aliis ad vil-
lam reduxisse. Nos itaque in ~~tali~~ casu ~~et~~ simili pastorem
decrevimus iurare, quod ovem ad villam reduxisset.

De filiis lusoribus.

76. (72). Vt noxius ludus taxillorum abiciatur, per quem
sepe iusti patres ~~propter~~ filiorum excessus de bonis pellun-
tur ~~et~~ deducuntur absque demeritis ipsorum ad nimiam
paupertatem, statuimus, ut si aliquis filius, utroque
parente sanis existentibus, deluserit alicuius [peccunie
quantitatem], predicti ludentis parentes non tenebuntur
ipsi victori pro ipsorum filio ad alicuius pecunie debite
(73). satisfaccionem. V Idem dicimus de Iudeis, si mutua- V De accomodacione.
rent peccuniam tali filio existentibus parentibus ad-
huc sanis, concessio facta non valeat, nec ad satisfac-
cionem aliquam Iudeis ~~dicti~~ ipsi parentes compellantur.
Sic eciam dicimus de omni contractu inito cum filio
~~familiar~~, quod non valet, cum sit in paterna potes-
tate constitutus, propter hoc quod non habet [alicuius] do-
minium] rei vel aliquam possessionis tradicionem. [46, a.

De ludo ad prestam et ffideiussoria capitulum. ||

77. (74). Ad precludendam lusoribus taxillorum malicie
subtilitatem, qui contraxerint inebriatos ~~sui~~ ad pro-
vocacionem [~~ire~~] deductos, ~~ponetante ipse~~ cum ipsorum taxillo- [iracundie]
rum ludi fortuna, super prestanciam seu credenciam
de pecuniis, equis et quandoque de hereditatibus
cribrare, spoliare et dampnose ammonere; qui sic
debiti, ~~et~~ ad inopiam deducti, ut plurimum ad vicia
deteriora labuntur, propter que ulcis iudicialis iux-

ta ipsorum demerita a nobis conuaeuit in talibus ~~exerce~~ extendi;
~~ri~~, et ad hoc malum evitandum et quod nostri nobiles
rebus habundantes, strenuitati deditis pro defensione re-
gni fortius invigilent, ~~decernimus~~ declaramus, ut [deinceps] [nullus]
terrigena noster cum alienigena cuiuscumque status
aut condicionis [presens] existat, in nostro regno ludat tasillos
ad prestan~~ciam~~dum, sed tantummodo pecunia pro parata.
Quod si quis~~piam contra~~ hoc statutum [venerit] temera-
rie, ipso iure non valeat evinccio, nec ~~ad~~ aliquam so-
lucionem seu ~~ad~~ satisfaccionem victus victori tenebi-
tur, nec fideiussor datus ipsius [vincentis] poterit ~~de~~ pro debi-
to ammoneri. Si quis vero ~~spernens~~ [hoc statutum pro [superveniens post]
pecunia sic evicta acriter [mon]uerit suum debitorem [46, 6.
[cum] [verbis] turpibus vel eius fideiussorem, quociens-
cumque maledixerit vel ~~impro~~ vituperauerit pro debito pre-
libato, tociens illi pro sua verecundia penam [pyanczth
nadrescza] [que dicitur] soluat, et nostro iudicio nichi-
lominus [aliam] [similem] penam pro inobediencia assi-
gnabit.

De bellancium stacione.

78. (75). Expedit reipublice, ut subditi [nostri] in quiete viuant
et quod nulli noceant et in virtutibus conualescant. Qui-
dam preterëuntes ista veluti [legis] [transgressores] cum per
terras proprias pergunt ad expedicionem, quasi hostes
[se] [mouentes] infinita dampna ~~pauperibus~~ eciam plura,
quam hostibus irrogare non ~~o~~mittunt, per que terre
nostre maxime deuastantur. Volentes ~~ita~~que huic pericu-
lo de remedio oportune prouidere, statuimus, ut quocien-
cumque ad expedicionem per terras nostras fit progressio,
nullus ~~stacionem~~ faciat in villa sed in campo, nec ra- [stacionem]
pinas in equis, pecudibus, pecoribus aut in aliis rebus
committat, sed solum pabulum moderate ~~tamen recipiat~~ eciam
~~pro suis equis et~~ staciones faciat ~~de lignis in~~ [tibus, ~~gajis~~ [in gagigis (1) vel]
aut rubetis incisis ~~et~~ receptis, ut ex hoc edificia villarum [47, a.
intacta consistant. Si quis [in] [veluti temerarius] huius sta- [et edificari possent
tuti [violator] [et contrarium fecerit, domino illius ~~ville~~ aut in futurum.]
cui dampnum est illatum, ~~dampna~~ resarciat, iuxta sui F existat]
~~cum~~ iuramenti sacramentum super ablatis precium, cum pena
pyanthnadrescza ~~dicta~~, ad hoc apposita, ~~et nichilominus~~ quidem
~~nisi alia~~ similis pena ~~in~~ pro violacionem statuti ~~pro nobis~~
cedat.

De diuisione filiorum cum patre.

79. (76). Ex ~~communi~~ usu in regno nostro obseruatur

quod moriente matre bonorum omnium pueri a patre ipsorum tollunt medietatem, propter quod contingit sepe, filios etate juvenilli eis in forte amittere bona tenuta a patre et amodo propter ingratitudinem factam patri, patrem non visi succurere filijs ad inopiam vergentibus, et sic ex tali diuisione pars vtraque sentit incommodum et reportat. Visum extitit nobis et nostre milicie, vt matre morientе filij non petant bonorum obuenientium ex linea paterna aliquam a patre porcionem, antequam ad secundas nupcias convolabit, nisi tunc velut fame sue prodi, qui bona et hereditates illas omnes communes indebite dissiparet. ‖ ⌈in tempore ⌈est neccesse⌉ [47, 6.

De infamibus furta comittentibus.

80. (77). Sepius contingit, vt quidam de militali prosapia procedentes, velut prodigi honoris et fame ipsorum, furta seu latrocinia committentes, sunt profugi nostri regni spontanea voluntate ipsorum, et sic occasionem habentes, plura mala committere non formidant, pro quibus incidunt in iram nostre indignacionis. Tandem de commissis furtis et ceteris actibus malis penitencia ducti, amicorum suorum intercessione mediante nostram clemenciam implorare consueuerunt et sic nostre gracie de nouo restaurantur. Volumus, quod licet nostra ira sit dimissa eis et pena, nihilominus pro furtis et damnis viris iustis illatis tenebuntur judicialiter respondere et satisfacere, iusta sentencie diffinicionem per iudicem deputatum non obstante qualibet diuturnitate. Et infamem talem reputamus, neque alijs nobilibus, qui nunquam profugi extiterunt, in fama et sublimitate honoris poterit adequari. Similiter illum dicimus infamem, qui occulte insidiando habitatoribus nostri regni, fures et profugos seruat et partitur cum eis rapta et male conquisita. Tales non possunt dicere se probos, cum impares probis viris reputentur. ⌈predij

De vsura iudayca capitulum.

81. (78). Cum in vsurarum voragine sit insaciabilis appetitus, extorsioni peccuniarum terminum non imponere, proinde statuit nostrorum baronum auctoritas, vt Iudej fidej nostre veri inimici, Christianis peccunias ipsorum mutuantes, non plus pro qualibet septimana exigere habeant, nisi tantum vnam quartam cum graciarum accione. Et si Iudeij, qui per nouas decepciones ad literam obligacionis mutu- ⌈quidam⌉

aut pecunias, sustinuerint que infra duos annos suum debitorem pro vsura accrescente et pro principali debito ad iudicium non provocantes, extunc ipso facto vsuram accrescentem vlterius post duos annos amittere debent, et tantum de principali sorte et de vsura jam aucta infra predictum tempus sint contenti, neque per eandem literam obligacionis poterint obligantem effectualiter ammone re, aut vel obligatus stare teneretur vel obseruare ipsis tenetur suam obligacionem vel promissum. [48, a.

De gayo succiso.

82. (79). Quidam de ipsorum audacia nullum presumentes intrantes siluam vel gajum alicuius preter domini voluntatem, quercus exciderunt, meliores, nullam penam sequi ex hoc pretendentes. Statuimus, vt si aliquis exciderit quercum in bonis alterius domino inuito, valentem ad axem, aut de minoribus quercubus vel alijs lignis liguaminibus currum repleuerit, penam, que dicitur syedm sex grzywen illi soluat, in cuius domino cui sunt incisa. [alterius] [penam]

De ffurto frumentorum.

83. (80). Et licet canonica saucio depopulatores agrorum multum odio habeat, tamen temerarij a malo non reuocantur, nisi addatur torques in colla ipsorum et temporali disciplina imfije puniantur. Propter quod statuimus, vt si alicuius militis, prelati, cuius aut alterius hominis simplicis familiares frumenta de nocte tunc thonum vel quorumcunque receperint, licitum sit domino frumenti aut suis seruis vel amicis ipsa defensare, equos recipiencium vel alias res libere pro se tollere. Et si quempiam tunc occiderit, impunite volumus ipsum pertransire; dominum vero illum, de cuius domo exiuerint tales depopulaciones, in penas nobis pyantnadzescza decreuimus incidisse; aut si vulneraret aut occiderit frumentorum defensorem, soluat vulnera leso vel caput pueris vel amicis cum penis prenotatis. [48, b. [tunc]

De increpacione turpiloquij.

84. (81). Quoniam omnis scurrilitas verborum et turpiloquium ad rixas homines prouocantes apud virtuosos debent non immerito vitari, atque non aliter nisi metu pene quandoque aliqui a talibus prohibentur, vnde volumus, vt si quispiam linguam suam non refrenans, si nobilis nobili improperauerit, asserens [vt si quis] [nobili]

ipsum filium meretricis et statim non revocat aut non
negat, quod dixit, neque probat eum esse talem, prout
ipsum asseruit, pro vituperio [illius], quem sic vituperavit, [ipsius]
racione pene solvat ~~IX~~ [marcas grossorum, veluti ~~si~~ ip-
sum occidi~~sset~~ erit.

85. Idem dicimus, si matrem eius meretricem nomina-
vit et non revocavit nec [que] probavit, quod asseruit, in si-
milem penam ipsum decrevimus incidisse [aut] Revocando
~~autem~~ debet dicere, id quod sum locutus, [sum] menti-
tus [sicut canis.

De vulneracione nobilium. ||

86. (82). In percussionibus militum et aliorum nostrorum [49, a.
subditorum istum modum in penis exigendis volumus
observari. Si miles militi aut nobilis nobili plagam de-
derit absque sanguinis effusione, nobilis, cui illata est
talis percussio, pena, que dicitur pyanthnadrescza per
inferentem debebit assignari. Si autem illi inferatur, qui
non habet ius militale, tunc marca grossorum pro tali
vulnere, kmethoni vero ~~pena szesc grzywen~~ [per percucien- [marca pene]
tem [debet] solvi].

De divisione penarum.

87. (83). Ut penarum distinccio et legittima divisio ha-
beatur, quod si kmetho vulneratur cum sanguinis ef-
fusione aut percutitur enormiter, de omnibus penis
pro vulneribus aut percussionibus sentencialis, duas
partes leso, terciam autem iudicio, ubi causa agita-
tur, assignari [demandamus. [hoc decreto]

De fratricidio aut sororicidio cam.

88. (84). Et licet lex tam novi, quam veteris testamenti
fratricidium ~~et~~ [aut] alia seva crimina graviter puniat seu
dampnet [pnat], tamen ~~quidam~~ [alij] velut hostes proprij sanguinis
et honoris, legis penam minus formidantes, fratricidium
committunt, sororem vel proximum occidunt, ut ex
eius morte bona hereditarya lucrentur. Volumus ita-
que, ut unde lucra habere ~~cupierunt~~ [, inde dampnis af- [concupiunt]
fligantur et puniantur, in quo peccaverunt; [omnes [49, b.
regnicole et nobiles [regni] [nostri], fratres, sorores, ~~aut~~ [propterquod]
proprios consanguineos interimentes, non habentes
proles vel habentes, in hereditaria successione nullum
accessum obtinebunt. Quinymo ~~et~~ senteciamus ~~ip-~~ omnes
~~sos~~ et ipsorum filios privamus omni legitima ta-
lium hereditatum [~~porcione~~, in quibus bonis sive he-
[procuracione

reditatibus alij consanguinej licet remociores in linea, obtineant successionem. Quos in aggrauacionem culpe ipsorum propter inhumanitatem criminis [, omnes fratricidas et patricidas infames pronunciamus et inhabiles ad aliquos honores promouendos. [ob hoc]

De plantacionibus.

89. (85). Statuimus et decreuimus, quod si aliqua plantaciones iam inserte et radicate euellantur [et extirpari debeant], eciamsi fuerint propre ipsius alicuius extirpantis, [iure dictatem earundem plantacionum dimittere in solo seu in area [extunc in salo seu in area] [sub pena sex marcarum tenebatur. [relinquere quasque teneatur]

Patet ex se de re violenter.

90. (86). Item si aliquis violenter mantellum suum vel quamlibet aliam rem propriam auctoritate propria vicino vel cuicumque [recceperit] iure non repetendo, ipsum mantellum vel quamlibet aliam rem cum pena dicta sex marcarum restituere [teneatur. [[ablata sic violenter] [Ihus cristus ‖ [50, a.

De cultura patet ex se de seminacione.

91. (87). [Item] Aliquis excolens et seminans agros alterius violenter, semine eorundem agrorum careat cum pena pyanthnadrzycza taliter nuncupata.

De bobus receptis.

92. (88). [Item] Cum alicui quatuor boues [violenter] fuerint recepti et de huiusmodi violencia fecerit protestacionem, volumus, quod pro huiusmodi negligencia violencia boum et laborum pro qualibet septimana quatuor scotos damnum passo et iniuriam passo cum pena XV [et [quindecim] iudicio alia XV pro pena satisfacere teneatur.

De ffeno.

93. (89). Item pro curru feni violenter recepto tres grossos cum pena XV eidem iniuriam et damnum passo et iudicio XV satisfacere teneatur. Granum.

94. Item pro vna coppa cuiuscumque grani in die recepta, pena iudicio sex VI marcarum et [passo] [damnum] [XV. Si autem tempore nocturno recipiatur, decreuimus esse furtum. [pyanthnadrzycza exsoluatur] ‖ Estiuale.

Item pro coppa estiualium vel et hyemalium decreuimus, vnam in mensuram, dum [recipitur] ad in currum, violenter, dum in ponderibus, furtum esse declaramus, id ipsum ad recepcionem feni [extendentes. [pro pena]

Item famulus, qui dicitur [golomanka, si vicino ‖ domini sui fecerit aliquod dampnum vel iniuriam [50, b.

[holomek alias husknecht]

~~Item familius, qui dicitur golonanka, si vicino do-~~
~~mini sui fecerit aliquod dampnum vel iniuriam,~~ dominus
ipsius pro ipso satisfacere tenetur. Bene ~~erit~~ nitet et ex se capitulum.

(90). Item dum pauper homo [divitem] pro violencia[citat,
quem ~~de violencia~~ per testes habet et debet se expurgare
aliar iuxta violencie qualitatem debita pena est mulc-
tandus.

De penis ut in se.

95. (91). Cum aliquis arguit seu provocat sentenciam iudicis castellani Cracoviensis, quod ~~vulgariter~~ dicitur narzecze ~~vel~~ aut naganyę, pelles ~~ermelinas~~, castellanis autem Sandomiriensi ~~et~~ Lublinensi pelles mustellinas, cuilibet palatinorum pelles mustellinas, iudicibus Cracoviensi et Sandomiriensi pelles mardurinas, subiudicibus pelles vulpinas, subcamerarijs per sex marcas, camerarijs istorum omnium per sex scotos, iudicibus castellanorum per mediam marcam, cuilibet notario terrestri pelles vulpinas, alijs castellanis Sandomiriensi et Lublinensi exceptis, per sex marcas absque omni contradiccione et antequam ad aliquam ~~aliam~~ audienciam admittatur, dare et satisfacere teneatur.

[aut

[curcillinas vel ermelinas]

De ludo filij.

96. (92) Filius nondum emancipatus, in paterna constitutus potestate, nec a fratribus divisus aut ~~vel~~ separatus, si globizando aut ~~vel~~ laserizando ~~vel quemlibet alium ludum dampnosum ludendo aut exercendo~~ aliquid perdiderit, talia omnia et singula per ipsum deperdita volumus et decernimus, quod in ipsius partem seu sortem computentur. Nichilominus decernentes, quod [~~sive in taxillis, sive in scacis vel alea aut in quibuslibet alijs ludis lucrosis ipsis ludentibus, ad pecunias, equos vel alias quaslibet res lucratas seu in huiusmodi ludis acquisitas~~, [monendi, petendi, requirendi fuerint in certamen ~~seu vendicandi~~, non obstante qualibet fideiussoria caucione seu obligacione penitus nullum ius ex predictis ludis sit exquisitum, sed duntaxat quoslibet ludos habere concedimus et volumus gracia temporis deducendi et causa solacij et exercicij habendi. [51, a.

[huiusmodi ludentes, si ad peccunias, equos vel alyas quascumque res lucratas mutuis fideiussores interposuerint]

[et de ipsis]

~~97. Militi pro vna plaga vel pluribus a kmethone factis, XV pena percusso et iudicio XV. Si vero fuerit cum baculo et cruenta, sicut pro vulnere gladiali declaramus satisfaciendum. Militi vero famoso slachczye, sexaginta marcas, scartabello triginta marcas, militi~~

~~creato de scultheto vel smethone quindecim marcas pro~~ ~~capite, item militi slachcyce pro wlnere decem marcas,~~ ~~scartabello quinque marcas, scultheto vel smethoni facti~~ ~~militibus, tres marcas pro wlneribus statuimus persol-~~ ~~uendas.~~

De wlneribus in ludo soluendis.

98. (93). Bartoldus deposuit querelam contra Andream, quod pratum ipsius falcauit, Andreas autem licet sit confessus predictum pratum se falcasse, tamen adiecit, quod idem pratum wlodarius Bartoldi pro certa pecunia falcandum sibi vendidisset, et pro eodem prato pecuniam ~~idem~~ idem wlodarius ab ipso recepisset, quem tamen mortuum ~~esse~~ asserebat. Nos autem ~~considerantes~~ [attendentes] confessionem ipsius Andree et eciam mortem ipsius wlodarij in tali casu ~~in~~-duximus ~~eidem~~ eundem Andream probare prati vendicionem et empcionem. ||

De feno falcastrato. [51, b.

99. (94). Item Bartoldus deposuit querelam contra Andream ~~deposuit~~, quod ipsum wlnerasset, Andreas confessus ~~est, ipsum~~ Bartoldum wlnerasse, dicens, quod hoc fecit volens in ludo in ~~et~~ solaciando, tamquam ~~socius~~ et amicus cum amico. Nos audita ipsius Andree confessione, attendentes, quod ludus non ~~debet~~ habeat se extendere ad aliquam lesionem seu offensam, ipsum Andream in tali casu decreuimus, Bartoldo ad wlneris satisfaccionem condempnandum.

De comodatis decem marcis.

100. (95) Nicolaus Mathie mutuauit decem marcas, pro quibus Laurencium sibi dedit fideiussorem; et post aliquot dies idem Mathias debitor ipsi Nicolao creditorj in absencia ~~Laurencij~~ fideiussoris eandem peccuniam persoluit, ut debebat. Tempore vero procedente predictus Nicolaus creditor Laurencium fideiussorem pro predicta pecunia traxit ad [causam] ~~iudicium~~. Et quia idem fideiussor in iudicio constitutus asserebat, predictam peccuniam per prefatum Mathiam debitorem principalem ~~fuisse~~ esse persoluendam, ~~solutam~~, nos in tali casu decreuimus probandam esse factam ~~fuisse~~ solucionem.

De dote in habendis pueris et donacione. ||

101. (96). Statuimus, quod marito mortuo vxor circa donacionem et dotem et quelibet parafffernalia in peccunijs, gemmis, lapidibus et vestibus superexistentibus debeat remanere; ipsa autem mortua ad pueros [52, a.

si ipsos habuerit, predicta omnia deuoluantur. Que mulier habendo pueros, si alium virum recepit vel recipere voluerit, decre~~u~~uimus, quod tantummodo ad eosdem pueros omnia bona paternalia integraliter cum alias ~~predictas~~ quorumlibet bonorum maternalium, in quibuscumque rebus consistant, absque aliqua contradictione deuoluantur, et cum [alia] residua suorum bonorum ~~predicta~~ ~~te~~ maritum recipiat iuxta suam voluntatem. [parte ipsos in diuisione contingente] in parte

De domicella dotanda.

102. (97). Item statuimus, dum aliqua domicella maritatur, dos siue donacio in pecunia parata sufficiat, quod in presencia amicorum assignetur; bona vero hereditaria coram regia majestate debeant assignari.

De dampno dato.

103. (98). Martinus conqueritur de Nicolao, quod die forensi in [via] [publica] [de pera] [recepit] sibi octo scotos violenter, Nicolaus vero respondit, quod indebite ipsum calumniaretur, nec eandem peccuniam amisisset, nec sibi recepta fuisset, volens cum sex testibus de hoc se expurgare. Nos itaque in tali casu ~~decreuimus~~, cum ~~duode~~ 12 ~~cum~~ testibus [et non paucioribus fieri huiusmodi expurgacionem. [52, b. [bonis]

De bursa et de octo scotis.

104. (99). Item Martinus deposuit contra Nicolaum, quod dum agros proprios coluisset, bursa eidem ~~cecidit~~, in qua fuerunt ~~VI~~ octo scoti; Nicolaus vero superueniens inuenit bursam eandem cum eisdem ~~VI scotis~~ et coram omnibus restituere non curauit. Nicolaus autem negauit, se eandem ~~predictam~~ bursam inuenisse vel peccuniam habuisse. Nos itaque in tali casu ~~indiximus~~ eidem Nicolao per proprium iuramentum se expurgare, quod non inuenerit nec habuerit peccuniam ~~eandem~~ predictam. [cecidisset] [duximus]

De arbore fructifera capitulum.

105. (100). Statuimus, quod pro qualibet arbore fructifera seu pomifera succisa XII grossi duntaxat passo dampnum exsoluantur cum pena XV. passo dampnum persoluendo.

De expurgacione serui contra dominum.

106. (101). Preterea cum dominus contra wlodarium vel alium familiarem suum ~~aliquis~~ pro [rebus vel iniurijs suis habet questiones, tunc ipse wlodarius aut familiaris domino suo non deferendo per iuramentum, teneatur se cum sex testibus expurgare. [aliquibus] [53, a.

De sculteccia emenda aut vendenda.

107. (102). Cum officium sculteorum semper seruile existat

et ad nullum dominorum suorum stare et facere iure te-
neantur, indecens est, ut maiores et ~~aut~~ potenciores perso-
ne in sculteciās aliquas, ~~quam ipsarum villarum sui~~ preter voluntatem
dominorum assumantur. Idcirco visum fuit nostris baroni-
bus, ut nullus miles aut alius ~~quicunque~~ illustris emat
aut acquirat sibi in aliqua villa sculteciam preter illi-
us ville aut possessionis domini aut ~~vel~~ patroni voluntatem;
factam autem contra hoc statutum ipsam empcionem
decrevimus [fore] irritam et inanem.

Bona activa cura.

108. (103) Cum omnis dissensionis et discordie sit mater com-
munis, in qua eciam fratres aut germani existentes, ad
rancores seu lites non modicas sepius provocantur, ad
quas evitandas homines ipsi, ~~ne~~ in periculum incidant
vite utriusque, consueverunt [itaque] ut plurimum, homines vi-
vere et stare in propriis domibus separatim, de ~~parte~~ tempore
bonorum sive hereditatum, que ipsos contingit, habita
divisione, invicem ipsorum amicis mediantibus, licet
ad || principum noticiam ipsius non foret deducta. Sed quia se- [53, b.
pe contingit, quod ex aliquorum vita activa et bona
procuracione domus ipsi separantur et procurantur, ceteris
~~vero~~ hoc ipsum [vita dissoluta non curantibus et sic] ~~negligentes et in racione dissoluti, domos~~
~~proprias ac bona hereditaria reformare non curantes~~,
domos ~~informatas~~ et hereditates ad utilitates deduc-
tas, iure [ipsi dissoluti] pro se vendicant obtinere, fratres aut amicos
ipsorum ad iudicia protrahentes, et sic quilibet pater-
familias tactus hoc timore a reparacione bonorum se
retrahit et a domorum ereccione, propter quod, ne ~~ut~~ a
torpore et pigricia tales retrahemus et excitemus, et
bene laborantes et procurantes aliquot commodum in-
de reportent, statuimus nostra auctoritate, ut qui-
cumque fratres vel amici, consanguinei vel remoti se-
xus utriusque ab invicem separati fuerint et ~~vel~~ divisi
et in hac separacione seu divisione steterint per tres annos
~~ennium~~ et tres menses in taciturnitate, ad iudicium
non provocantes, nisi causa legitima allegetur, prop-
ter quam sibi non obviat prescripcio, a refeccione
seu vendicacione partis hereditatis fratris sui vel a-
mici per prescripcionem obiectam legitimam excludantur.

De prescripcionibus furti et latrocinii.

109. (104). Cum furta et latrocinia propter ~~sevitatem crimi-~~
~~nis et~~ inflictionem ~~seu formidacionem~~ pene pro delicto
commisso opponende || per maleficos interdum ut plurimum [54, a.

occultantur, ita quod noticia criminis in breui non potest pro-
palari, et sic quandoque furta remanent impunita; ~~et~~ cum
contra eos accio proponitur, per excepcionem prescripcionis
annualem volunt ~~se~~ liberi; in detestacionem itaque criminis
decreuimus, [~~ut~~ si quis de furto aut latrocinio in iudicio ac- [utrumque]
cusatur, si est [manens] [secum] in vna villa, aut in paro-
chia ~~vbi~~ [audit] [secum] diuina ~~de domiciliis ipsorum~~, tunc
obieccio annualis prescripcionis procedit et habet locum con-
tra agentem de furto. Sin autem ~~ab inuicem~~ actor et re-
us sunt distantes, non alia prescripcio excepcionis agen-
tem ~~pro furto~~ repellit, nisi tantum triennalis et impun~~isari~~ ari poterit
sue pigricie cum omnes desides et lenti, ~~qui~~ in sui dampni
recuperacione minime curauerint vigilare.

De defectu etatis puerorum de prescripcione.

110. (105). Si cuiuscunque pueri impuberes ante legitimam
etatem ad iudicia trahuntur super hereditariis questio-
ne et ob defectum etatis cum actore litem contestari ne-
queunt, propter quod ex interlocucione iudicis [litis con- [eadem]
testacio ~~eadem~~ usque ad etatem debitam illorum pue-
rorum prorogatur et dilacione pendente ~~aliquot anni~~
~~effluere consueuerunt~~. Quibus tunc pueris legitimam
etatem attingentibus, si questio || eadem ipsis innouetur, [54, b.
excepcionem prescripcionis iidem pueri ~~agentibus~~ de ~~se~~
illorum annorum, quibus induciati fuerunt, oppone-
re non valebunt, sed tantum vtentur illorum dierum
prescripcione, si qua [~~fuit~~ apud ~~ipsos~~ illos vel illorum proge- [sit]
nitores, antequam fuissent primo ad iudicium ~~super~~
pro ~~eadem~~ causa euocati.

De prescripcione patet ex se.

111. (106). Cum realis distinccio personarum habeatur, in-
ter quas quedam persone sunt libere, vt virorum, alie ~~alia~~
autem, vt mulierum, minus libere agere possint in
iudicio, super rebus et hereditatibus ipsis debitis ~~suis~~
~~ue~~ obligatis, propter quod statuimus, vt viris et
masculis prescripcio triennalis tantum modo ~~currat~~; ~~viduis~~ [durent]
~~vero sex anni~~ propter fragilitatem tamen sexus in prescrip-
cione [~~opponantur~~; mulieri autem maritate, cum [viduis sex anni detur]
non habeat sui ipsius liberam potestatem propter
maritum [decem] [anni] currant in prescripcionem.

De calumniatoribus cam.

112. (107). Vt calumpniis malorum hominum omnis via
precludatur, consueuerunt etenim quidam multum
litigiosi calumpniose viros || innocentes de crimine ho- [55, a.

micidij commissi ante multos annos querulose accusare, cuius probacio vel purgacio propter vetustatem facti facile haberi non poterat. Unde statuimus, vt si quis de crimine homicidij vult agere aut accusare, cupiens penam capitis sibi vendicare et optinere, antequam tres anni elabantur a die criminis commissi, hoc in iudicium deducat, alias tribus annis elapsis petenti et agenti pro capite obstabit excepcio prescripcionis obiecta.

De iudicibus proprijs.

113. (108). Cum in causarum processibus apud iustos iudices homines nihil habeat vendicare odium vel favor usurpare, timor prevalere, aut premium iusticiam evertere, sed gerentes stateram in manibus equo libramine lances appendentes, vt in concipiendis et ferendis sentencijs solum deum habentes pre oculis, ne velut fame sue prodigi et persecutores ipsorum honoris contra eorum conscienciam et iusticiam per graciam aut per sordes quidquam faciant partis in gravamen, propter quod statuimus, vt si aliquis deinceps iudex ordinarius vel delegatus dei timore postposito inique senenciaverit contra aliquem clientulum alteri parti ipsum condempnando super hereditate aut alia re certa in iudicium deducta et propter hoc pars dampnata ad superiorem appellat, et quia moris est in iudicio polonicali, quod iudex a quo, cuius sentencia per partem impugnatur, non prius vult nec tenetur suam sentenciam defensare, nisi prius per partem tres marce aut pelles mardurine sibi assignentur, vt paritas in penis habeatur, si idem iudex vincatur per partem condempnatam, eidem pelles aut tres marcas receptas sub pena pyanczinadzescza suffusus rubore suo adversario restituat, qui ad superiorem in falsa pronunciacione evocavit. [Quoniam dum] [ferre iustam cuilibet senenciam, ob hoc dum velius noster ab hijs personis = dalej art. 136]

De reprehensione alias wzlecz.

114. (118). Insuper statuimus, quod in nostra presencia vel coram nostro capitaneo, aut quando generales termini tenentur, palatinis et baronibus presentibus identibus et presentibus, iudex iudicans non possit teneri de malo iudicio redargui, cum non ipse solus, sed plures iudicant supradicta.

115. Adicientes, quod quando super iudicato dicto dubitatur et ad iudicem recipitur wstecz, quod ille si

[58, b.

recordatur, qualiter iudicauit, statim dicere vel differre teneatur in crastinum.
Sic iudicis improbatur (?) sentencia.

116. (119). Statuimus insuper, quod si litigator dixerit in se- stra vel nostrorum baronum [absencia iudicem in cau- sa sua iniquе et perperam processisse seu iudicasse] iu- dex per suos collegas, qui secum eidem presiderunt iudi- cio, probare [debebit; quod iuste et legitime iudicauit. [tenebit] [presencia vel] Sin autem arguens sentenciam suam de falso, probare voluerit, ipsum iudicem iniquе, ut premittitur, sen- tenciam protulisse, id probare tenebitur per sex testes similis dignitatis et status, cuius noscitur fore iudex. Ceterum idem redarguens sentenciam iudicis, ut est pre- dictum, contra ipsum nullatenus audiatur, donec iu- dici tres marcas vel pelles dederit mardurinas, quas idem iudex pro se racionabiliter obtinebit, si senten- ciam suam, ut premittitur, comprobauerit fore iustam.

117. Similiter redarguens sentenciam subiudicis, contra ipsum non debet audiri, nisi det sibi pelles vulpinas vel tres pellones curauerit assignare, qui eidem subiudici cedant, si se iuste probauerit iudicasse. Et id, quod de iudice premisimus, de castellano eciam censemus senciendum. [Si vero iudicibus castellanorum obiciet aliquis falsitatem sentencie, respondere minime tene- antur, donec illis pelles agnine fuerint presentate, quas pro se optinere non poterunt, si similiter suum iudicium non ostenderint fore iustum. [presumimus] [59, 6. [Iudices castella- norum, quibus si ob- iecta fuerit falsitas similiter]

118. Item ubi curie nostre sunt remote, terrigene no- stri possunt recepta pignora ad curiam castellani aut palatini Cracouiensis, vulgariter dictam vbora, in ter- ra Cracouiensi prenotata commorantis depellere. Et i- dem de palatino Sandomiriensi volumus intelligi. Hoc specialiter declarantes, quod officiales alias sluzebnici non nisi palatini instituere habeant facultatem et eosdem iudicare, et pro afficcione aut vulneribus vel pro capite eorundem penas exigere et leuare omnino. dem habeant facultatem.
De iudicio tantum vno.

119. (142). Cum sub vno principe eadem gens diuerso iure frui non debeat, ne sit tanquam monstrum diuersa habens capita, expedit reipublice, ut vno et equali

[69, b.

iudicis tam Cracouye quam Polonie ~~et terre cetere nostre terre~~ iudicentur. √ ~~Et~~ ex quo vnus princeps, ~~est omnium~~ vnum ius, vna ~~eciam~~ moneta in toto regno haberi debet, ~~suam consilio tocius nostre baronie et assensu~~, que ~~debet esse~~ sit perpetua et bona in valore, ut per hoc magis sit grata et accepta.

√ De moneta vna. ~~(143)~~. Item ex quo (144).

De seruicio militum.

120. (143). Sed quia in armata milicia honor regis et vnius regni defensio ~~tocius regni~~ dependet, tenetur quilibet miles secundum habundanciam bonorum ~~quantitatem~~ suorum et redituum ~~et possessionem bonorum~~ ad rempublicam certis armatis hominibus deseruire, dummodo bona ipsorum in libertate, ~~que et ita de iure militali sunt libera~~, absque omni vexacione conseruentur. ||

~~[69, b.~~
De moneta vna.

~~121. De cetero statuimus, quod cum aliquis parens hereditatem et ipsam teneat tribus annis et tribus mensibus pacifice et quiete, et si ipsum aliquis consanguineus vel affinis post predictos annos impediat, volens ipsum eximere per proximitatem de eadem hereditate vice versa, statuimus, quod ex quo idem proximior tacuit tribus annis et tribus mensibus prenotatis, amodo non sit ei licitum predictam hereditatem rehabere. Hoc eciam volumus intelligi, si aliquis debitor diceret, quod hec hereditas est mihi propinquior, quam tu teneas, quia venditor mihi prius debitus fuit, antequam ipsam comparasti, talis cuiuscumque condicionis sit, Christianus vel Iudeus, si tacuit tribus annis et tribus mensibus, silencium sibi perpetuum imponatur.~~

~~122. Cum pater decesserit pueris relictis et ipsis ante annos legitimos non educatis, tutor ipsorum non potest hereditatem ipsorum vendere, nec eadem limitare nec ipsam aliquo modo deperdere, quousque pueri ad annos legittimos peruenerint et per se regantur: quam si vendiderit vel aliquo modo a pueris alienauerit, pueri cum ad annos discrecionis peruenerint, hereditatem suam in possessore lucrabunt vice versa, nec ipsis aliqua prescripcio obuiabit. Citati vero respondere non tenentur, sed per iudicem anni ipsis comprotentur, nisi in casibus infrascriptis: primo, si aliquis patri ipsorum hereditatem suam obligauit et ipsam eximere vellet, tunc pueri pecuniam recipere~~

tenentur pro eadem, quamvis annos legittimos non habeant. Item si quis pro patre ipsorum fideiussoriam inciderit caucionem et vivente patre ad iudicium fuerit provocatus, tunc pueri respondere vel solvere tenentur non expectando annos suos. Aut si pater pro aliqua hereditate citatus fuisset adhuc vivens, tunc eciam pueri respondere tenentur pro eadem hereditate.

123. Multocies contingit, quod pueris in orphanitate constitutis, aliqui, quasi eisdem compacientes, ipsos nomine tutorio recipiunt in curam et tutelam. Deinde ipsis ad etatem legittimam venientibus, a tutore solent exigere racionem de bonis et rebus mobilibus et immobilibus quibuscunque. Unde de consilio baronum nostrorum statuimus, quod tutor peractis temporibus de nullo racionem facere tenetur, nisi de censibus et iumentis indomitis.

De dote filiabus danda.

124. (124). Statuimus eciam, quod postquam aliquis nostrorum nobilium filiam suam vivens nuptui tradiderit, ~~et~~ dotem [que] sibi assignaverit competentem, ipso defuncto eadem plura in fratribus repetere non poterit. Si vero patre ‖ mortuo filia vel filie remanserint ~~innupte, si filia fuerit palatini et possessiones multe fuerint~~, eidem centum marce pro dote per fratres assignentur. [60, a.

⌈si filia palatini fuerit et possessiones plures fuerint, ⌈C marce⌉

Ubi vero possessiones pauce et filie multe ~~vel~~ [et] una hereditas, fiat existimacio in valore et pars contingens ~~cuilibet sorori~~ quamlibet sororem per fratrem ⌈nomine dotalicii [in] pecunia persolvatur. Et idem sentenciamus de filiabus inferiorum nobilium a palatino, quod ~~eum~~ eas in vita tradant maritis, dote [similiter ~~eidem~~ sibi competenti] assignata, quibus de hac ~~luce~~ vita sublatis, fratribus questionem movere non poterint; fratres ~~vero~~ uterini ⌈cuilibet sorori ~~nupte~~ XL marcas solvere teneantur, si multe fuerint possessiones ~~sunt multe~~, ut preferetur, si vero pauce, fiat existimacio, ut supra, et pars contingens cuilibet sorori [assignetur] ~~in pecunia per fratres exsolvatur~~. Fratribus vero uterinis ⌈non existentibus ~~idem volumus de patruelibus esse intelligendum; et patruelibus non existentibus~~, quibuslibet, qui de eadem ~~armis et~~ consanguinitate proximior extiterit, ~~in bonis hereditariis seu patrimonialibus succedere poterit, sororibus dotalis, ut superius est descriptum. Et~~ interim quod sorores ~~non~~ fuerint matri-

⌈vel patruelo uterino non existente⌉

⌈vel patrueles⌉

⌈seu patruelis⌉

sive ex successione paterna seu
monialiter copulate, hereditates patrimoniales (quocumque || [60, b.
modo F° poscientur, predicti fratres possidebunt, quousque et 61 a, va-
ipsa nuptui tradiderint, ipsis dotem assignando compe- cant] *)
tentem, ut superius est descriptum. Hoc specialiter decla- [61, b.
rando, quod cum pater in vita sua aliquam nuptui
tradiderit, de hoc debet contentari, quod sibi pater assi- F° na odwrotnej stronie.
gnaverat adhuc vivens, nec fratribus pro dote aliquam
questionem poterit movere, sed contentari debet de eo,
quod parentes ipsius viventes pro dote, sui compotes
existentes, sunt largiti.

De raptu virginis et oppressione. ||

125. (127) Item statuimus, [quicumque virginem, cuiuscum- [quod] [63, a.
que status vel condicionis extiterit, sine voluntate pa-
rentum rapuerit et eam violenter oppresserit, vita ip-
sius sit in oppresse virginis gracia et amicorum eius-
dem. Filia vero omnino sine voluntate parentum raptori
consenciens, vel se capi procurans (aut recepta) rapi a raptore, etsi eidem raptori
postmodum matrimonialiter fuerit copulata, nichilo-
minus dotem amittat, ita quod parentes sive amici
eius non teneantur ad dotandum eandem.

126. Quicumque vero alicui virgini aut seu mulieri con-
iugate aut vidue in via, campo, silva, domo vel vil-
la opprimendo violenciam fecerit, et virgo aut mulier violenciam
violatoris oppressionem evadens, ad villam viciniorem evadens seu
veniens, seu in villa existens, ad villanos clamaverit
plorando seu lacrimando, narrando sibi violenciam [clamando, lacri-
fore illatam et signa oppressionis in ea apparuerint mando]
manifesta, et subsequenter iuraverit, in nostra gracia
amicorumque eius idem oppressor existat, et hoc si de
eius clamore || dicti villani fuerint protestati. Si vero [63, b.
virgo vel mulier de oppressione aliquem aliquam accusaverit
calumpniose, quem et in ea signa oppressionis non appa-
ruerint, ut est dictum, extunc is, quem accusaverit,
cum sex sue condicionis hominibus se expurgabit, ca-
lumniatrix autem pena debita, cuiuscumque status
vel condicionis existat, puniatur.

De furibus et infamibus.

127. (128) Statuendo declaramus, quod si quis tribus vicibus
de furto vel spolio in iudicio convictus extiterit vel
rem furtivam seu violenter ablatam restituerit, is
infamis permaneat perpetuo, nec eidem porte pa-
teant dignitatum, nullaque dvaria in vestibus

*) stronice 60, b i 61, a zupełnie puste, niezapisane.

F aliô debeantur eisdem, valeant possidere atquê ecciâm vendicare. Declarantes, qûod pater in vita suâ filiabus suis possit bona empta seu ecciâm ex regia donacione obtenta, quê superstiter fuerint porciô-nes in peccunia sororibus assignabit et solus hereditatem obtinebit, filiê vero in vita parentum tradite copule maritali fratri patrueli seu vterino pro dote suâ aliquam questionem mouere non poterint, nam contentari debent de eo, qûod parentes ipsius viuentes pro dote sunt largiti. Adicientes, qûod fratribus mortuis seu non existentibus, filiê hereditatibus aliqualiter non succedant, sed contententur de do-te eis tradita, ut superius continetur, proximioresquê eius non date (s) sibi dote vel eisdem hereditatibus succedant: saluô tamen quod dic-tum est de hereditatibus empticijs vel ecciam de seruicio continetur, qûod filiê succedant et proximiores fratres eis peccuniam assignent et soli hereditates huiusmodi assequantur. Et prohibemus omnino, qûod filiê in hereditatibus, quê prâczyna vulgariter dicitur, non succedant, vbi vero aliqui sine prole decesserint, proximiores ipso-rum hereditates obtineant et ipsis in eisdem succedant. ||

vel ~~aut~~ alijs rebus a nobis similibus consequatur. Quod si accu-
sato de furto et non con[v]icto, adhibito certo numero tes-
tium, fuerit indicta purgacio [ne], et is si [is] ~~in~~ unius testis testi-
monio defecerit, propter hoc infamis nullatenus habeatur,
sed passo dam[p]num ~~satis~~facere teneatur.

De occiso iumento, poledro.

128. (133). Statuimus insuper, quod interficiens indomitum iumentum cuiuscumque, [tres] ~~quatuor~~ marcas, poledrum vero ~~interficiens~~ tres marcas, et ubi iumentum ictu vel plaga seu culpa alicuius [abortum fe[u]cerit, [I½] ~~marcam cum media~~ et pro poledro secundi anni quinque marcas huiusmodi ictum vel plagam inferens soluere teneatur. Ubi ~~vero~~ tercij [anni] quarti, quinti, ~~vel~~ sexti anni poledrum occiderit, iusta quod passus dampnum super estimacione eiusdem poledri occisi iuramento suo firmauerit, satisfacere teneatur. [textum

De pignere gajorum et siluarum.

129. (134). Statuimus e[c]iam, quod quicumque [habens] cum aliquo limites], ipsos transgrediendo ligna vel quelibet [bi]utensilia inciderit, is, cuius silua || fuerit, inciden[s] ~~tem~~ primo in securi ~~et palio~~, secundo in securi, pallio ~~et~~ tunica, tercio in bobus vel ~~in~~ equis seu in uno equo ~~inpignorare~~ poterit sine pena. Sed si inpignorauerit aliquem in duobus bobus vel equis, unum pro se obtinebit, et alium bouem [vel] ~~seu~~ equum super fideiussoriam caucionem dimittat, et signum in arbore, ubi inpignorauit, excidere teneatur. Si quis vero in [gajo alterius] ~~furtiue~~ unam vel duas quercus [inciderit, pro qualibet quercu [octo] ~~tres~~ scotos, si vero tres suc[en]ciderit, tres [ferlones illi, in cuius gajo fecit dampnum, ~~cum tribus marcis pro pena~~ et iudicio alias tres [, [sed] ~~et~~ si tantum propagines [ex]~~ex~~ciderit, quatuor scotos ipsum incidentem soluere oportebit. Et idem volumus [esse tenendum] de quercubus siluarum seu ~~in~~ siluis aquaticis, videlicet circa Var[h]tam, vel circa alias aquas decurrentes. De quercubus vero mericarum, que ~~merica~~ [wlgariter] [dicitur] dambrowa, duos scotos [a] quilibet ipsam incidens ~~per~~[ex]soluat. Sin autem ~~tantum~~ propagines vel ramos [in]~~ex~~ciderit, solummodo in[u]pignerari debebit. Si quis autem arborem cum apibus [inciderit, [passo dam[t]num] marcam et iudicio marcam, qui vero sine apibus succiderit arborem, mediam marcam passo dampnum et iudicio ~~ex~~ victus exsoluere sit astrictus. ||

[65, a.]

[furtiue]

[marcas]

[marcas soluere teneatur]

[hoc est mellificium

De iumentis et scrophis pellendis.

130. (135) Statuimus, quod quilibet habens iumenta indomita a vigilia s[ancti] Adalberti usque ad festum s[ancti] Michaelis sub custodia pascere teneatur, alias existimacionem dampni convictus [in] iudicio dampnum inferens domino, cuius pascua depasta sunt, satisfacere ~~cum pena tenebitur~~ compellatur, cum pena iudicio persolvenda ~~iudicio vero pro pena marcam ad solvendum sit pro astrictus; sed ipsa iumenta~~ [ipse que] dampnum passus [~~ad~~ domum propriam pellere non presumat. [ipsa iumenta in]

131. Decernimus ~~eciam~~ [de scrophis], quod quicumque scrophas ~~proprias~~ ad glandines silve alterius [p]epulerit, hic, cuius silva fuerit, pro prima vice porcum unum, secunda vice ~~duos porcos mactare habebit, et tercia vice~~ si invenerit, omnes scrophas [poterit] pellere [ad domum nostram magis vicinam, easdem nobiscum ~~per medium~~ divisuras. Ita tamen, quod ubicumque predictos porcos [infra suos limites] [mactaverit], signum in arbore ~~excidere~~ teneatur, et si pars adversa dixerit, [non] ~~non~~ sibi [fuisse porcos mactatos, ubi signum fecerit, mactator eorundem porcorum id [proprio ~~firmabit~~ iuramento. [firmare tenebitur]

De scrophis pellendis ad glandines.

132. (136). Statuimus, quod quando aliquis habens silvam vel mericam a se distantem, [porcos] [suos] vel scrophas per bona alterius intermedia ipsas [pellere ~~voluerit~~ [entem] ad eandem [, id facere non possit per bona alterius, nisi tantum per viam ducentem ad silvam seu [ad] mericam [. Et idem dicimus per omnia observandum ~~de~~ [in] eo, qui pro suis scrophis vel porcis pro precio conduxerit [in] silvam faginam vel glandinibus habundantem, vel ~~et~~ bona alterius sunt intermedia inter silvam huiusmodi vel mericam. Is vero, per cuius bona pecudes huiusmodi domini merice vel silve seu conductoris eiusdem iniuriari seu pelli debebunt, ex utraque parte vie ad triginta ulnas glandines proprias [colligat seu ~~depascat~~, ut sic predictus ~~dominus vel~~ conductor merice vel silve [pre]dictas suas scrophas vel porcos absque suo dampno seu offensa pellere [~~possit~~ ad eandem. [iniuriare ~~iniuriare~~ vel] [silvam, quod] [ad eum pertinentem] [primus] [poterit]

[66, a.

De profugis extra terram.

133. (139). Statuimus, quod si aliquis coram nobis vel capitaneo nostro de aliquo ~~crimine aut~~ maleficio ~~fuerit~~ accusatus, ~~et~~ ad ostendendum suam innocen-

coram nobis uel capitaneo nostro)
ciam ~~per nos vel nostrum capitaneum~~ admissus non
(140) fuerit et ob hoc ipsum fugere contingat. ~~Vel~~ Ne si fuga ~~hu~~- V De palatini auctoritate.
ipsius ~~iusmodi ad~~ infamiam e imputetur, ~~idem~~ debet ~~fugiens~~ coram
venerabilibus ~~reuerendo in Christo patre~~ dominis episcopo ~~Cracouiensi~~ Posnaniensi ||
preposito, in christo patribus [67, b.
vel ~~palatinus Cracouiensi aut Sandomiriensi~~ protestari;
~~tur~~, quod nos vel ~~aut~~ [noster] capitaneus [ipsum] [ad expur-
gandum] non admisimus ~~admittere noluimus~~ F ~~Et talis palatinus nos-~~ F na odwrotnej stronie
~~ter illius terre profugo treugas duorum mensium stare~~
poterit et ipsum profugum seruare, infra quod tem-
pus idem palatinus apud nos vel nostros successores
eidem profugo graciam et fauorem querat, vel ipsum
ad iusticiam admittamus. Qui si palatinus predicta
non poterit obtinere, quod eundem ad expurgandum
suam innocenciam admittere non vellemus, extunc
palatinus eundem profugum ad metas terre sue condu-
cere teneatur. Qui a tempore conductus palatini in-
fra annum terre, regno et terrigenis nocumenta infer-
re non debebit, vxore sua in bonis suis pacifice in-
fra annum premissum dimissa et quiete. Quo anno
euoluto, infra quod tempus graciam nostram sanfer
querere debeat, et si ipsam inuenire non poterit et
prefatus profugus aliqua nocumenta regno vel terri-
genis intulerit, propter hoc infamis non debet reputa-
ri, nec ipsum captum per terrigenas, ad mortem no-
bis vel nostro capitaneo dare tenebuntur, nec propter
hoc indignacionem vel offensam nostram incurrant
terrigene predicti. Si vero malciose et absque culpa
aliquem fugere contigerit et iuri parere noluerit, et
fugiendo nocumenta regno et terrigenis intulerit, bo-
na ipsius immobilia preter dotalicium vxoris came-
re nostre perpetue applicentur; mobilia vero inter
nos et barones nostros per medium diuidantur. Et si
captus fuerit per quempiam in gracia nostra con-
sistat, nec propter captiuitatem eius per amicos de-
bet aliqua indignacio vel inimicicia occulta vel ma-
nifesta suboriri. Vxor vero sua in dotalicio remane-
~~bit, prout superius est notatum, vel ipsum vende-~~
~~re liberam habeat facultatem.~~ M na odwrotnej stronie.

(141) De kmethonibus in nocte fugitiuis.

134. (~~140~~). Preterea declarando statuimus, quod sive ~~cum~~ a no-
bis siue a quocunque alio domino nobis subiecto, kme-
tho fugerit absque culpa sui domini, idem fugiens
nullum ius acquirit tamdiu, quamdiu domino suo

F Palatinus vero ipsum profugum servare poterit per sex septimanas ex consvetudine antiqua; infra quod tempus ipse palatinus circa nos vel nostros successores seu nostros capitaneos iusticiam eidem querere debet et si non poterit obtinere, quod admittatur ad ostendendum suam innocenciam super eo, de quo fuerit accusatus. Extunc dictus palatinus eundem profugum ad metas secure suo in conductu deducere teneatur, qui sic conductus infra annum a tempore sui exitus de terra, regno et terrigenis nocumenta inferre non habebit, uxore sua in bonis suis pacifice remanente per dictum annum et quiete. Quo anno evoluto si prefatus profugus die vel nocte nocumenta terrigenis aliqualiter intulerit, propter hoc infamis non debet reputari nec ad mortem iudicare ipsum captum terrigene nobis seu successoribus nostris aut capitaneis dare tenebuntur, nec propter hoc offensam nostram incurrat. Si vero iudicio se presentare noluerit et fugiendo nocumenta terrigenis || [68, a. intulerit, bona ipsius immobilia camere nostre perpetuo applicentur, mobilia vero inter nos et barones nostros per medium dividantur. Et si per quempiam captus fuerit, in gracia nostra consistat et inter capientem ipsum et amicos capti nulla propter eius captivitatem debet indignacio suboriri nec inimicicias occultas vel manifestas ob hoc movere presumant, uxor vero sua in dotalicio suo remanebit vel ipsum vendere habeat liberam voluntatem: F

De kmethonibus in nocte fugitivis.

134. (~~140~~ 141). Preterea declarando statuimus, quod sive a nobis sive a quocumque alio domino nobis subiecto, kmetho in noctis tempore recessit fugitive, res quascumque in domo dimiserit fugiendo, dominus ville habeat pro se potestatem retinendo; et insuper dominus, qui kmetonem hunc acceptaverit fugientem, priori domino penam, que dicitur pyathnadzescza, a quo fugit, solvere teneatur, kmethonem eidem cum rebus omnibus, quascumque attulit ad eundem, et hoc, ubi nulla culpa domini precedente, de quibus infra subinfertur || fugerit ab eodem. Culpe vero propter quas [68, b licitum fit a domino suo fugere kmethoni, sunt hec: quando dominus propter suum excommunicatur delictum, et ob hoc kmethones privantur ecclesiastica sepultura; quando dominus ville in quocumque loco suam villam (!) oppresserit violenter. Nam postquam de hoc constabit, nedum parentes oppresse, verum eciam omnes villani, ubi

de mansione sua non constabit. Secus si de mansione sua
domino constiterit et infra annum ipsum iure suo non
impedierit, et tunc post annum repetere voluerit, iure
terrestri sibi hoc facere licebit. Quod si profugus prop-
ter austeritatem seu rancorem domini sui redire eciam
iure conuictus noluerit, extunc decernimus, quod idem
fugitiuus domino suo tres marcas pro pena et censum
anni ex integro, quem soluebat, soluere tenebitur, et
per hoc a domino suo liberabitur fugitiuus antedic-
tus. Hoc tamen in iure terrestri intelligi volumus.
Quando vero kmetho in iure theutunico residebat, i-
dem fugere seu recedere nequeat quoquomodo, nisi
hereditate vendita vel si loco sui kmethonem equi-
diuitem collocet, aut agris in toto excultis seu extir-
patis et seminibus hiemalibus et estiualibus semina-
tis domino resignando recedere poterit quo placebit. [70, a.

De vsuris Judeorum.

135. (~~146~~ 147). Porro ~~cum~~ tamen iudaice prauitate ~~intencio~~ (in hoc intencio semper, versatur) ~~versatur~~, ut Christianos non nisi tantum in fide, quan-
tum ~~eciam~~ in diuiciarum ~~depressione~~ possessione semper depri-
mat et ~~spoliat~~, conuenit statuere, ut nullus Jude- [annulet
us amplius alicui Christiano, in regno nostro amo-
do constituto, suas pecunias super literas obligacionis
prestet aut mutuet, sed tantum ad pignus suffi-
ciens prestare valeat, secundum consuetudinem anti-
quitus obseruatam.

136. ~~Quoniam~~ dum nullus noster ab hijs personis, ex = 113 (108)
quibus constat iudicium contemplatur, iudex ~~se~~ of-
fert se iusticiam ad reddendum promptciorem et absti-
nebunt a calumpnijs litigantes, proinde statuimus,
quod ~~dum~~ nostra regia maiestate terram ~~Calissien~~ Gnesnen-, [55, b.
sem ~~siue~~ vel Poznaniensem contingerit intrare, iudex
statim ad nostram curiam siue Kalisiensis siue
Poznaniensis intrare tenebitur et iudicio presidere,
68, b. cognoscendo de omnibus causis hereditarijs eciam,
tamen in presencia nostra vel preter nos ~~de~~ vel nostro
speciali (de) mandato. Alioquin nobis extra terram exi-
stentibus termini pro hereditatibus generales, pro-
ut hactenus obseruatum extitit teneantur.

De scriptoribus causarum.

137. (109). Statuimus, quod scriptores iudiciorum adprodu-
cent dum testes, quos scribent, de ~~tribus~~ sex grossis, vbi vero

ubi hoc factum extiterit, hora quacunque recedendi li-
beram habeant facultatem, nec oppressor huiusmodi seu
ville dominus ipsos detinere audeat seu in aliquo molesta-
re. Idem liceat eis facere cum ob culpam domini sui pi-
gnera fuerint recepta eisdem, quod absque impedimento
quolibet possint fugere ab eodem. Premissis vero culpis re-
stantibus nequaquam kmetho recedat a suo domino,
nisi domo relicta bene et septa decenter; et si ante ea
libertatem habebat aliquot annis, tot serviat suo domi-
no ab ipso minime recedendo, quot annorum libertate
gaudebat. Et hoc quando in iure Polonico sedet.
Quando vero in iure Theutunico kmetho est locatus,
idem nequeat recedere nullomodo, nisi tot annis
censum exsolvat, quot annis habebat libertatem || [69, a.
Nec tunc hoc sibi liceat, nisi eque divitem loco sui
kmethonem constituat et dimittat aut agris suis in
totum excultis, extirpatis et conseminatis yemalibus
et estivalibus in eisdem et tunc demum permittatur.

—

terminos peremptorios scribunt, ~~de grosso medio~~ (a nota de I½ gr.) conten-
tentur. Item statuimus, quod officiales de uno pro-
ducente testes habeant quatuor scotos, a pena vero
que dicitur syedm~~dzesanth~~ (nadrzescza) bouem [~~et quando pro~~
~~furto pignorant, bouem mediocrem. Sed de~~ limitacio-
ne hereditatum [~~pro una die, si eam una die con-~~
~~sumauerit, tunicam vel~~ mediam marcam (recipiatur), etiamsi du-
as ~~aut~~ (vel) tres hereditates inter duos limitaret. ~~Et~~ [~~si i-~~
~~dem~~ officialis ~~qui dicitur worny~~ (vorny), aliter formam iu-
ramenti testibus dicerent, quam est mandatum, et de
hoc fuerit conuictus iudicio, aliter loco sui substitua-
tur [et ipse a suo officio perpetuo deponatur. *)

(Margin, red: [in pignere pignoret pro fertone et hoc bo-uem mediocrem, si pro] — [succamerarius fuerit una die consumata] — [Item si])

*) na odwrotnej stronie.   [56, a.

De causis criminalibus.

138. (110). Item statuimus, quod de causis criminalibus
in absencia accusatoris seu actoris, ~~cuius~~ interest, nos
vel nostri successores ac capitanei nostri cognoscere
non debemus nec aliquem hominem condempnare,
nisi conuictum iudicio vel confessum.

⊖ na drugiej stronie

Si quis cutellum vel gladium ⊖ in iudicio extraxerit habet ca[m]. ||

139. (112). Preterea statuimus, quod quicunque in iudicio   [56, b.
cutellum extraxerit et aliquem vulnerauerit, in gracia
nostra consistat. Si vero gladium vel cutellum extra-
xerit et [non vulnerauerit, pena, que dicitur syedm~~dze~~ (nadrzescza)   [aliquem]
~~santh~~ puniatur, et illi, quem dehonestauerit, pe-
nam, que dicitur pyasthnadzescza soluere tenatur.

De extracto gladio cum cutello.

140. (113). Insuper [statuimus, quod si quispiam coram no-   [iudicio]
bis cutellum vel gladium extraxerit, ~~et~~ vulnus alicui non
intulerit, in gracia nostra consistat; si vero vulnera-
uerit, sine gracia puniatur. Et idem si coram nostro
capitaneo hoc factum fuerit, decreuimus obseruari.
Si vero coram domino archiepiscopo hoc factum con-
tigerit, videlicet, quod cutellum vel gladium aliquis
extraxerit, siue vulnerauerit siue non, pena, ~~que~~ (syedmnadrzescza)
~~dicitur syedmdzesanth~~ puniatur, eidem domino ar-
chiepiscopo applicanda. Et si quis turpia coram eo
alicui protulerit, penam eidem domino archiepiscopo,
que dicitur pyasthnadzescza ~~per~~soluat. Si vero in
curia nostra vel alicuius militis ~~manicas~~ quis ~~de~~ (aliquid)
(sub)traxerit, auris periculo sit subiectus. Ubi vero coram
milite quis gladium vel cutellum extraxerit [et vul-   [57, a.
nerauerit aliquem, ~~manus~~ suo in gracia militis manus
~~con~~(ex)sistat; si autem vulnus non intulerit, cutello

*) Succamerarius tres tollat marcas a diebus pluribus eciam si plures duorum uel trium limitoret heredita-tum a quibus secures duas cum duobus fossorijs tollat iure suo. *)

De eodem.

(111). Plerumque fit, quod aliqui propter causas consanguine-orum uel familiarium ad iudicium venientes per strepitum et importunam ipsorum iactanciam victoriam cause et sentenciam consueuerunt reportare. Unde super hijs prouidere volentes, sta-tuimus, quod deinceps quisquam dominus cuiuscumque fa-miliaris aut seruitoris ad iudicium venire non presumat pena que dicitur pyathnadczecza puniatur nostre curie applican-da.

manus sua poterit penetrari.

De istis, qui habent dare ministerialem.

141. (114). Decreuimus declarando, quod nos uel capitaneus noster vel palatinus vel iudex, subiudex et officialis, qui dicitur wozny, habeant facultatem dandi ministerialem ad citandum, ita tamen, quod qui habent ius, et non citentur, nisi per literas nostras uel nostri capitaneij, ~~illi per literas duntaxat citentur~~. Sed curia nostra presente vel iudicio nostro generali existente, poterit officialis ad mandatum nostrum vel nostri ~~capitanei~~ seue iudicis, sine litera citare in hospicio suo in foro. Sed extra curiam nostram vel iudicium [poterit] nostrum si quis citari debuerit, non in ~~domo~~ militis sed apud wlodarium uel sculteturn edictum citatorium proponatur, actore presente uel eius nuncio, et contra ~~quem~~ actio ~~fuerit~~ dirigenda, causa citacionis et ~~per quem~~ pro qua citatur, exposita, assignato sibi ergo ~~certo~~ termino comparandi: uel si citatus ~~comparere noluerit vel contempserit, pro quolibet~~ termino primo, secundo, octo scotos pro pena iudicis solucre teneatur, et in tercio termino si non comparuerit, causam || [57, b.
perdat et ~~ab~~ accione cedat cum pena. ~~Quod de rei contumacia est intelligendum~~. Si vero actor in primo termino nec per se nec per alium suum nuncium ~~comparuerit~~, ab accione sua cedat cum pena VII marcarum, que ~~in~~ polonice ~~tresc~~ syedm grzywen nuncupatur.

De citatis inopinate.

142. (115). Perpetuo prohibemus ~~edicto~~, quod nostri familiares vel aliqui in nostra curia citati seu coram nobis vel nostro iudicio arrestati et inopinate inuenti, respondere minime teneantur, sed citati legittime propositis sibi accionibus coram nobis ~~vel~~ iudicibus [aut nostris] ~~nostris~~ respondebunt, concessa eis deliberacione super propositis ~~accionibus~~ competenti.

De prescripcione terrestrium (?) annorum.

143. (116). Preterea statuimus et edicto perpetuo obseruari mandamus, quod quicumque venditam possessionem infra ~~tres~~ octo annos ~~et tres menses~~ volens in ea aliquod ius vendicare in iudicium non reduxerit reclamando, vel hereditatem obligatam infra ~~triginta~~ XXX annos non redimerit per se vel per consanguineos suos, quibus || hoc competit de consuetudine speciali, hereditates sic vendite uel ~~etiam~~ obligate [58, a.

elapsis annis predictis, quos volumus currere ab anno Domini ~~millesimo tricentesimo quadragesimo septimo~~ M°CCCC(s)XLVII, a dominica Letare, penes ipsos, quibus sunt vendite vel ecciam obligate, perpetuo ~~remaneant~~ ipso facto.

De accione pro furtis et spolijs.

144. (117). Statuimus insuper, quod passus dampna per furtum vel spolium in pecoribus vel pecudibus et rebus minutis, infra annum tantummodo euocandi ~~ad~~ in iudicium, quem voluerit, ~~sed~~ seu in iumentis et equis violenter vel furtiue ablatis, infra duos annos habeant facultatem; post annos vero ~~supra~~dictos ad agendum ~~non~~ per amplius non ~~nisi testibus~~ admittatur.

De fideiussoribus bonum.

145. (120). Preterea statuimus, quod quilibet fideiussor illo negante, pro quo fideiussum fuerit, si debitum fuerit ~~viginti~~ XXX marcarum, solus, si ~~quadraginta~~ [XL] marcarum, metsecundus, in maiori vero pecuniarum quantitate mettercius ipsum debitum, pro quo fideiussum fuerat, fideiussor et duo alij firmabunt proprijs iuramentis.

In iudea obligatis.

146. (121). Item statuimus, quod nullus fideiussor pro illo, pro quo fideiussit ~~in iudicio~~ [in iudea] equum vel bouem obliget, vel ~~alias~~ si obligauerit, ad restauracionem dampnorum principalis ~~persona minime tenealur~~ debitor procedat, ~~nisi id de persone principalis~~ procesit [de eius] voluntate.

De intercessore aut euictore.

147. (122). Statuimus, quod quociescumque in iudicio || in causis criminalibus seu ~~siue~~ quibuscumque alijs, ma~~quis~~ aut ~~vel~~ parcius quispiam conuentus fuerit vel euocatus, et ipse dominium suum vel socium nominauerit, quod eadem fecerit ~~de~~ eius mandato, et ille veniens ad iudicium ipsum eliberabit, dicens ~~esse~~ ~~seu~~ ipsum id fecisse de suo mandato, citatus liberatus discedat et contra ~~liberantem~~ [euictorem huius modi] actio dirigatur; alioquin ~~citatus~~ [euictor] respondere ~~pretimus~~ teneatur. [59, 6.

~~148. Hoc statuto perpetuo declaramus, decernentes, quod donaciones fixe et firme debeant permanere, non obstante, si priuilegium super eisdem donacionibus concessum non fuerit, dummodo morte donatoris, vel eius, cui donacio fuerit facta, confir-~~

~~metur, presertim his, qui nobis seu nostris successoribus presentibus; viriliter in bello pugnantes, fuerint interfecti, donacio perpetuam in ipsis obtinet firmitatem.~~

De libertate regni.

149. (123). Declaramus eciam et decre(ve)rnimus, quod barones et nobiles nostre terre Polonie, nobis et nostris successoribus in terra et in regno Polonie servire in armis, ~~prout~~ sicut melius poterint, teneantur; sed extra metas regni non teneantur servire nobis, nisi [ipsis] [competens] satisfaccio per nos impendatur, aut [~~per~~] nos [fuerint] [petiti] aut rogati. (alias per)

De divisione patris et filiorum. [62, a.

150. (125). Statuimus, quod ubi pater post obitum sue coniugis ~~inter~~ filiis ~~suorum~~ fecerit divisionem bonorum, quam filiis denegare non valuerit, ~~ipsa~~ et per nos ~~aut~~ vel capitaneum nostrum eadem divisio ratificata non fuerit ~~seu confirmata, eodem~~ patre mortuo, filii ~~eandem~~ ipsam ~~divisionem~~ rescindere valeant quoquomodo, ~~sed~~ quam paternam porcionem inter se dividant ~~isto~~ hoc modo. Facta ~~autem~~ huiusmodi divisione [, ut est dictum, si pater aliam uxorem duxerit et filios [ex eadem] [suscepit], filii prioris matrimonii ad partem ~~paternam~~ maternam nequicquam conspirare, sed erit ipsa porcio secundi matrimonii filiorum, ~~qui filii divisionem patris non possunt rescindere~~. De filiabus vero, si quis habuerit vel [eas reliquerit, fiat, ut prius est constitutum. [bonorum] [si quis]

Si duo vel tres fratres [divisionem] [inter se] fecerint, uno ex ipsis mortuo, nec fratres superstites, nec filii fratris ~~presumant rescindere nec~~ poterunt divisionem eandem [, ~~quatenus~~ eorum divisio nec per nos ~~aut~~ nec per nostrum capitaneum fuerit confirmata. [infirmare quamvis]

De occisionibus. [62, b.

151. (126). Quamvis occidens hominem secundum legitimas sancciones foret capitali pena plectendus, nos rigorem huiusmodi temperantes, statuimus, quod occidens militem, ~~triginta~~ XXX marcas parentibus, pueris [vel amicis ~~persolvi~~, mutilans autem eundem in [manu] pede vel naso, ~~quindecim~~ XV marcas, in pollice vero mutilans ~~octo~~ VIII marcas, digitum vero quemlibet alium computans, tres marcas grossorum ipsi mutilato vel digito leso, ut supra dicitur, solvere teneatur. Pro qualibet vero wlneracione predictorum membrorum, [pena que dicitur pyanthnadzescza [sexaginta] [wlnerato]

~~vulnerato~~ persolvatur. Si vero quispiam ~~kmethonem~~ occi-
derit, tres marcas solvere teneatur, qua~~rum~~ (s) tres vxori
seu ~~vel~~ pueris, si superstites fuerint, ~~vel his non existenti-~~
~~bus, propinquis occisi, domino vero, si occisor et occi-~~
~~sus de bonis ipsius fuerint~~, et ~~tres marce residue~~ integra- [domino]
liter persolvantur. Si vero occisor et occisus fuerint du-
orum dominorum, tunc ~~eis~~ dicte tres marce residue inter ip-
sos dividende ~~per medium dari debeant~~. Vulnerans au- [devolvantur]
tem kmethonem eidem vulnerato pro vulnere mediam
marcam, domino autem ipsius, si vulneratus et vul-
nerans de villa vnius domini fuerint, vnam mar-
cam integram ipse vulnerans pro pena solvere teneatur.
Si vero vulnerans et vulneratus duorum dominorum
fuerint, inter ipsos huiusmodi marca penalis ~~per~~
~~medium~~ dividatur.

In aqua, campo, pratis, frumentis ffurtum, capitulum patet. ||

152. (129). Preterea statuimus, quod si (ali)quis de villa ~~vnius~~ [64, a.
domini in alterius villa furtum fecerit in lacu, pisci-
na vel in aqua fluenti, in feno, ~~et~~ (in) frumento, in cam-
pis, iudicio convictus dampnum passo satisfacere
et domino, cuius homo furtum fecit, ~~ipse fur marcam~~
penam ~~grossorum~~ solvere teneatur. Depascentes ~~vero~~ et inciden-
tes gramina ~~cum falce~~, in falce vel pallio, et inciden-
tes ligna in dominio alterius, in securi tantummo-
do pignorentur; pignora vero predicta si pignorans ea
servandum ius non habuerit, deferre ea ad proprium
iudicem teneatur.

De vsura in vna marca.

153. (130). Vsura(m) ~~rum~~ voragine(is), que facultates exhauriat,
~~compescere cupientes~~, statuimus eciam, quod Iudei
nostrarum civitatum per septimanam non plus de
vsura recipiant, ~~nisi tantum~~ quam per vnum grossum a marca. [qualibet]

Dum dominum iuvat servos.

154. (132). ~~Ceterum~~ Item statuimus, quod quicu(n)mque aliquis
cuiuscumque status vel condicionis existat, conten-
dere conti(ngat) ~~gerit~~ et famulus dominum suum iuvando
exempto gladio vel cultello vulneraverit aliquem, pro
eo indignacionem vulnerati vel amicorum ipsius a-
liquatenus non incurrat, ~~sed dominus suus, quan-~~
~~do culpabilis fuerit, impostatur pro vulnere iudicio~~
~~mediante~~.

na odvrotnej stronie.

De penis.

155. (137). Cum dicit scriptura, quod filius non portabit

Capitulum patet supra.

(131). Flebili sepius querela recepimus, quod ministeriales per terram girantes, pauperes milites et villanos religiosorum fatigandi et vexandi adinveniunt modos exquisitos, patet supra de pena facialis adustione ipsorum. ||

iniquitatem patris, nec eciam e converso, statuimus,
quod pater pro nequam filio et e converso minime ~~pu~~ - paciantur
~~malur~~ et idem de fratribus germanis || vel quibuslibet [66, b.
consanguineis declaramus fore (ob)servandum. Nisi pa-
ter de culpa filij vel filius de culpa patris aut frater de
culpa fratris participando in [criminе, ~~crimminose~~ de- [criminoso
latus vel accusatus se nequiverit expurgare; quia
tunc arbitratus secundum culpe exigenciam punie-
tur et committens crimen secundum magnitudinem
eiusdem solummodo percellatur, in bonis mobilibus
seu in parte hereditatis, que ipsum contingit, nos-
tre curie applicanda.

Secuntur articuli pene XIIII marcarum szyedmdzesczanth.

156. (138) Statuimus, quod si quis ad domum militis ve- (na odwrotnej stronie)
niens, ipsum in suorum presencia occiderit puero-
rum, penam syedmdzesath solvere teneatur. Eam-
dem eciam penam quilibet nobilium, qui tunc fue-
rint cum eodem prebentes auxilium ad occidendum
militem predictum, syedmdzesanth videlicet iudi-
cio, penam vero, que dicitur pyanthnadzescza occi-
si pueris solvere sit adstrictus. Et hec pena syedm-
dzesanth pro eo sine gracia nyemylosczywa vulgari-
ter appellatur, quia tam diu infringnoretur militis
interfector, quamdiu huiusmodi pena totaliter non
fuerit persoluta. In casibus eciam infrascriptis [szyedmdzyesczant]
~~quis~~ hanc penam incurrit [: qui tres exciderit vel cre-
maverit gades sectas, vel tres monticulos gadum dissi-
paverit. Item quando quis tres arbores cum apibus suc-
ciderit vel apes cum melle abstraxerit seu exportave-
rit et fuerit legittima probacione convictus. Item ab-
ducens furtive vel eciam violenter tria vel plura iu-
menta indomita seu illa vulneraverit vel occiderit.
Item quando quis de incendio est convictus aut in-
trans villam alicuius exciderit enormiter in eadem.
Ultimo, quando quis convincitur, quod spolium in
strata publica seu violenciam aut inhonestatem
aliquam committere non expavit, ut qui stupra-
verit virginem seu mulierem. In quolibet casu
uno premissorum ipse delinquens pena syedmdze-
santh huiusmodi adstringatur.

~~157 Cum ex calumpnijs malignancium hominum~~
~~destruccio sit plurimorum, convenit statuere, ut~~

Secuntur articuli pene XIIII marcarum szyedmadzeszanth.

156. (138). Hec pena dicitur nyemyloscywa sine gracia, prop„
ter quod tam diu infigneretur militis interfector, quamdiu pe„
na huiusmodi non fuerit persoluta. In casibus eciam in„
prescriptis hanc penam incurrit szyedmdzyeszant. Quicumque
exciderit tres gades sectas, czyosnya; quicumque tres scopulos
seu monticulos limitum dissipaverit; quicumque tres arbores
cum apibus exciderit; quicumque mel cum apibus abstra„
xerit et fuerit legittima probacione convictus; || quicum„ [67, a
que abduxerit furtive aut violenter tria vel plura iumen„
ta indomita; quicumque iumenta alicuius vulneraverit
indomita aut occiderit; quicumque villam alicuius vio„
lenter ingreditur et occiderit enormiter aliquem; quicum„
que de violencia strate publice et spolio facto in via con„
vincitur; quicumque inhonestatem aliquam in via, ut
stupraverit, rapuerit virginem vel mulierem. In quolibet
istorum casuum premissorum delinquens, volumus penam
premissam nostre camere solvendam astringatur.

~~iudicia castellanorum aliquorum, quorum solucio tam summodo ex calumpnijs dependet, omnino amputentur.~~ Quilibet quidem soluere soluat et tenetur (s).

158. (~~144~~ 145). Ex iure diuino tenetur, quod iniquitas unius, alteri non debeat obesse. Statuto hoc debet teneri, quod ~~pro~~ ob penam militis aut fideiussoria caucione inmetho non debeat infugnerari; sed si tenetur miles aut quiuis alter, soluat de proprijs ~~bonis~~.

De fideiussoria et obstagio.

159. (~~145~~) (146) Quia ex ~~facilitate~~ ⌈facultate obligacionis ad magna dampna homines deueniunt, iure tenendum est, quod si quis fideiubet pro ~~aliquo suo amico~~ amico suo certam ~~pecunie quantitatem~~, ~~ad aliquem civem vel ad alium quemcumque hominem~~, cuiuscumque status vel condicionis fuerit, ~~existat~~, illo non ab soluente et ~~in~~ termino adueniente, fideiussor propter hoc non debet ad hospicium in obstagium subintrare, aut aliqua dampna facere non soluentis in destruccionem, sed si est paruum debitum, detur ~~eius~~ ei pignus et distrahatur; si autem magnum possessio debitoris pro valore debiti ~~per fideiussorem~~ apprehendatur, illi, cui debitum dare tenetur.

~~160 Sed quia ludus taxillorum multos iustos et alios probos dampnat et dehonestat, pro remedio huius periculi statuto debet teneri, quod ludus taxillorum pro parata pecunia exerceatur et non ludant ad prestandum, sicut facere consueuerunt. Namque plurimi homines ad iram in ludo prouocati et volentes vlcisci contra vincentes, ludunt vltra substanciam ipsorum, quia facilitas scripture ipsius ludi eos non tantum grauat, quantum parate pecunie amissio ipsos grauasset.~~

De expedicione.

161. (~~147~~) (148) Item ~~quum~~ cum omnibus violencia sit ab omnibus iuribus prohibita, exigit regia mayestati prohibere, ne transeuntes ⌈per vias ad domos ipsorum ⌈de expedicione vel in proprijs negocijs ordinandis siue sint principes, siue militis aut alterius status cuiuscumque ~~vel~~ condicionis ⌈homines existant, pro se expensas ⌈vel status⌉ ~~aut pabula equorum in villis, tabernis aut in~~ locis solitarijs vi recipiant, aut aliquam vim inferant ⌈~~valentibus vendere, aut a vendicione se retrahentibus~~, sed unusquisque re sua libere vtatur ⌈nolentes autem vendere compelli non debeant vel artare⌉

pro libito sue voluntatis. ||

De expedicione de eodem. [70, b.

162. (149). Verum (eciam) quia guerrarum strepitus ex ~~inordinata~~ moderobacia
milicia plus proprias terras quam alienas consue„
runt ex rapina indebite desolare, ad succurrendum
huic remedio convenit statuere, quod transeuntes
ad expedicionem in suis proprijs terris non plus pro
sumptibus ipsorum et equorum recipiant, nisi mo„
deratum pabulum aut victum ~~ipsorum~~, sine quo alias
transitus ~~alias~~ haberi non posset. [ipsorum]

De probacione nobilitatis.

163. (~~149~~). Statuimus, quod si quis inculpatus fuerit, quod
(150) non haberet ius militale, ~~ipse~~ (idem) duos seniores sue geno„
~~logie~~, ye pol patrem alios ~~duos~~ alterius genologie et tercios duos ~~ter~~„ alterius
~~cie~~ genologie ye tercie ~~tunc producat~~ more consueto ad obti„
nendum suum ius militale producat.

De dote sororum per fratres.

164. (~~150~~). Eciam statuimus, si quis militum aut nobi„
(151) lium de hoc seculo migrabit, habens filios vel ~~et~~ filias,
tunc fratres suas sorores maritis tradant, dote eis
assignata more consueto. Si autem filios non ha„
buerit, sed filias, tunc filiabus omnes hereditates
et || possessiones cedent paterne, et si fratres patrueles [71, a.
ipsas obtinere voluerint, tunc iusti ~~iusta~~ con„ [secundum]
sciencian ipsorum predictas hereditates taxabunt,
et a die taxacionis iam dicti fratres patrueles sorori„
bus infra annum parata pecunia, secundum
quod fuerint taxata, persolvere tenebuntur; et si in
spacio unius anni solvere neglexerint, tunc filie
hereditates perpetuo possidebunt.

De terminis magni debiti.

165. (152). Cum in gravi debito sive plerumque, utpote sexaginta, CCC
~~LX, C, CC~~ aut pluribus pecunijs suscitantur, tan„
tum debitum brevi tempore providere et inopinate
ac subito solvi non potest, ex gracia ~~censuimus~~ statuimus,
~~statuendum~~ ut XVIII septimanis terminus inclu„
sivus observetur de solvendo; pro primo termino sex
~~VI~~ septimane, pro reliquis alie ~~VI~~ sex septimane, pro
tercio tercie (sex) et ultime sex septimane. Hunc eciam
terminum, dum quis extra ~~terram~~ sit et citatur,
pro termino peremptorio eidem ad iudicium se sis„
tendi declaramus; alias iudex ad diffinitivam
procedat ~~sentenciam~~, huiusmodi contumacia citati obstante. ||

Konec.

~~non obstante~~

~~166. Contingit sepius, quod dum Petrus citat Johannem, idem Johannes reus vel per se vel per suum responsalem, in primo et secundo termino facit et procurat dilacionem, in termino autem peremptorio, eisdem partibus assignato, Petrus actor per infirmitatem, aquarum inundacionem aut captivitatem aut similem causam petit in huius causa fieri dilacionem, parte adversa postulante, quod propter contumaciam actoris, cum sit peremptorius terminus, diffinitive iustificetur. Statuimus, quod in tali casu habita et recepta fide super huiusmodi impedimento, alius terminus partibus assignetur.~~

Alia constitucio. [71, b.

Constitucio edita per serenissimum principem dominum Wladislaum dei gracia regem Polonie supremumque principem Lythwanye etc. in Cracovia de anno Domini millesimo CCCC vicesimo super Pascalis festum.

De fictis allegacionibus.

Perversa consvetudo in transposicione terminorum colloquii generalis . . . . . qui termini colloquii generalis taliter in iudiciis terrarum in antea transponantur.

De dilacionibus terminorum

Statuimus, quod primus terminus per simplicem infirmitatem . . . . . et in terminis particularibus semel per simplicem infirmitatem. Statuta in Wartha composita patent. || [72, a

Ista sunt statuta in Wartha per prelatos et barones tocius regni Polonie edita sub anno Nativitatis domini M° CCCC° XXXIIII in vigilia Simonis et Iude apostolorum diebusque sequentibus eadem convencione solempni tocius regni celebrata, per serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie supremumque principem Lythwanye etc. confirmata ac approbata. [72, b.

(1) De divisione bonorum.

Ad abolendam dampnosam consvetudinem

(2) De divisionibus bonorum

Licet eciam antiquitus per antecessores.

i tak dalej idą artykuły statutu wareckiego:

(3) De potestate constitucionis bonorum.

(4). Diuisione filiorum cum patre,
(5). De sororibus dotandis,
(6). De sublacione dubiorum,
(7). Nubiles et adulte virgines viros eis recipiant, ut in e.
(8). De prescripcione hereditatum.
(9). Approbacio possessoris admittitur.
(10). De limitibus vide bene.
i dalszych 19., ustawi
(29) De fraternitatibus ciuitatum poczem [83, a,
Explicit liber Polonici juris millesimo CCCC septuagessimo octavo, in octava Epiphanie et infra secuntur jura Judeorum privilegio approbata pro toto regno Polonie et cetera.

Następuje przywilej króla Kazimirza z artykułami żydowskiemi bez zakończenia, potem [90, a. statut piotrkow., tj. króla Kazimirza zakończony na [95, a. poczem

Finis adest operis mercedem posco laboris.

NORMAL PAPIER N°2F

K. III, s. 20, K. 1-60.
8. V. 1952. [illegible]